

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

In memoriam Dumitru Limona

1. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΛΑΣΚΑΡΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (17ος-18ος αι.)

Μιά από τις γνωστότερες οικογένειες της Θεσσαλονίκης στο δεύτερο μισό του 17ου αι. και στο πρώτο του επόμενου ήταν η οικογένεια Λάσκαρι¹. Από έγγραφα των βενετικών αρχείων πληροφορούμαστε πώς η οικογένεια Λάσκαρι της Θεσσαλονίκης² ήταν από τις παλιές βυζαντινές οικογένειες της ΚΠολης, κλάδος της όποιας πέρασε μετά τα 1453 στα Χανιά της Κρήτης και στη συνέχεια, μετά την έναρξη του Κρητικού Πολέμου (1645-1669) και την πτώση των Χανίων (22 Ιουνίου 1645), στην Θεσσαλονίκη³.

Φαίνεται μάλιστα πώς στη διάρκεια του πολέμου αυτού και των δύο αμέσως επόμενων, που η Γαληνότατη διεξήγαγε κατά της Τουρκίας (1685-1698 και 1714-1717), η οικογένεια Λάσκαρι είχε πολλές περιπέτειες⁴. Γνωστό μέλος των Λασκάρηδων της Θεσσαλονίκης ήταν ο ιατροφιλόσοφος 'Ασσάνης Λάσκαρις⁵, που συνέδεσε το όνομά του με όρισμένα δυσάρεστα

1. Για οικογένεια Λάσκαρι γενικά βλ. Γεράσιμου Πεντόγαλου, Οικογένεια Λάσκαρη Μεγαδούκα στην Κεφαλληνία, «Θησαυρίσματα» 12 (1975) 203-217. Πρβλ. Κ. Δ. Μέρτζιο, Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 317, 400, 454, όπου αναφέρονται ανάμεσα στα 1742-1793 όρισμένοι Λασκάρεις της Θεσσαλονίκης.

2. Βλ. το σχετικό έγγραφο του γνωστού λογίου και διευθυντή των Έλληνικών Κολλεγίων της Πάντοβας Νικολάου Κομνηνού Παπαδοπούλου (1651-1740) από 1 Σεπτεμβρίου 1732, όπου ανάμεσα στα άλλα διαβάζουμε για τις περιπέτειες της οικογένειας Λάσκαρι: «...dopo la perdita di Constantiropoli si ritirarono in detto Regno, ricevutovi per ordine della Serenissima Reppublica dato al prudentissimo e generoso Tomaso Celsi, degnissimo Proveditor della Nobile Armata degl' Ill.mi Veneti, sono le proprii formule della copia che hò autenticata con suo catalogo dell' Archivio originale di Canea à carte 138. Il ramo di questa famiglia ch'era in Canea nella perdita di quella città si ritirò in Salonichi, dove attualmente si trova et è dalle prime famiglie de Greci abitanti in detta città...». βλ. Archivio di Stato di Venezia (A.S.V.), Riformatori dello Studio di Padova, φάκ. 90.

3. Άγνοούμε τους λόγους για τους οποίους η οικογένεια Λάσκαρι προτίμησε για εγκατάσταση την Θεσσαλονίκη, γιατί όλοι σχεδόν οι Κρητικοί πρόσφυγες του πολέμου αυτού κατέφευγαν συνήθως στις Κυκλάδες, στα Έπτάνησα ή στην Βενετία.

4. Τίς σημειώνει μάλιστα ό νεαρός γόνος της οικογένειας Άσσάνης Λάσκαρις σε σχετική αίτησή του (Μάιος 1728) προς τους υπεύθυνους του Πανεπιστημίου της Πάντοβας βλ. παρακάτω.

5. Γεωργίου Βενδότη, Προσθήκη της εκκλησιαστικής ιστορίας Μελετίου μητροπολίτου Άθηνών, τ. 4, Βιέννη 1795, σ. 145· πρβλ. Γ. Ι. Ζαβίρα, Νέα Έλλάς ή Έλληνικόν Θέατρον, Άθήνα 1872, σ. 189.

γεγονότα στὸν κύκλο τῶν Θεσσαλονικέων στὰ 1684¹. Ὁ Μανουὴλ Γεδεών, πὸ σαφῆς, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «τῶν θεσσαλονικέων ἢ φιλογενῆς κοινότης» τὸ 1684 ἦταν διαιρεμένη «διὰ τινα τιμὴν, ἣν ἀπένειμε τὸ Πατριαρχεῖον εἰς Ἀσάνην Λάσκαριν Θεσσαλονικέα»². Πρόκριτοι μάλιστα τῆς Θεσσαλονίκης ἔγραψαν καὶ σχετικὸ γράμμα πρὸς τὸν Μέγα Λογοθέτη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰω. Καρυοφύλλη, ὅπου ἐξέφραζαν τὰ παράπονά τους. Ἀπὸ τὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Καρυοφύλλη πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ 1 Ἰουλίου 1684 πληροφοροῦμαστε ὅτι μερίδα Θεσσαλονικέων ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὴν τιμὴν (ἄγνωστο τί ἀκριβῶς) ποὺ τὸ Πατριαρχεῖο ἀπένειμε στὸν Λάσκαρι κι ἀκόμη, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ, ὅτι ὑπῆρχαν πολλὰ παράπονα τῶν Θεσσαλονικέων γιὰ τὸν μητροπολίτη τους, ποὺ εἶχε ἀνάμιξη στὸ θέμα Λάσκαρι. Πάντως ὁ ἴδιος ὁ Καρυοφύλλης ἦταν σύμφωνος μὲ τὴ γνώμη τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου Δ' νὰ τιμηθεῖ ὁ Λάσκαρις. Προσθέτει μάλιστα ὅτι «ἡμεῖς ἔτι διατρίβοντες ἐν Ἀδριανοῦ, αὐτήκοοι ἐγενόμεθα τῶν λόγων τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου, ὅτι εἶχεν ὄρεξιν νὰ τιμῆσιν τὸν κύρ Ἀσάνην, διὰ κάποια προτερήματα ὅποῦ ἔχει, καὶ ἡμεῖς ἐσυναινέσαμεν νὰ τελειωθῇ ἡ ἔφεσις του»³. Μὲ τὴν ἐπιστολὴ του αὐτὴ ὁ Καρυοφύλλης προσπαθεῖ νὰ συμφιλιώσει τὶς ἀντιμαχόμενες ὁμάδες τῆς Θεσσαλονίκης. Δὲν γνωρίζουμε ὅμως πῶς ἐπιτέλους ἔληξε ἡ διαμάχη αὐτὴ ἀνάμεσα στοὺς Θεσσαλονικεῖς γιὰ τὸ ἐπίμαχο θέμα τῆς ἰδιαίτερης τιμῆς τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν Ἀσάνην. Γνωρίζουμε ὅμως πῶς θύμα τῆς ὄλης κατάστασης (ὑπῆρχαν ἄλλωστε ταυτόχρονα κι ἄλλα προβλήματα) ἦταν ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Νεόφυτος Δαμαλᾶς ὁ Χίος, ποὺ παύθηκε τὸ 1686 καὶ ἐπανῆλθε τὸ 1688⁴.

1. Περικλέους Γ. Ζερλέντου, Ἰωάννου Καρυοφύλλου, πρὸς Μελέτιον Χορτάκιον καὶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολαί, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 6 (1901) 81.

2. Μ. Γεδεών, Λυκαυγῆς πνευματικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν 1700-1730 στό: Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, Ἀθήνα 1976 (ἐπιμέλεια Ἄλκη Ἀγγέλου-Φίλιππου Ἡλιού), σ. 50. Πρβλ. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 238.

3. Ζερλέντου, ὁ. π., σ. 87. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐκδίδεται πιθανότατα ἀπὸ τὸν κώδικα Κριτία, ποὺ σήμερα βρίσκεται στὴν Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας n° 974-πρβλ. Σπ. Λάμπρου, Νικολάου Κριτίου τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, Συλλογὴ αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, «Νέος Ἑλληνομνήμων» 4 (1907) 211 (ἐπιστ. 75).

4. Μ. Γεδεών, Θεσσαλονικέων παλαιαὶ κοινοτικαὶ διενέξεις, Διήγημα, «Μακεδονικά» 2 (1953) 2-3 ἡ ἀναταραχὴ αὐτὴ στοὺς κόλπους τῆς Κοινότητος τῶν Θεσσαλονικέων, καὶ ἡ ὁποία εἶχε κεντρικὸ πρόσωπο τὸν Ἀσάνην Λάσκαρι, θά πρέπει ἴσως νὰ ἀποδοθεῖ στὴν πιθανὴ διαμάχη τοῦ μητροπολίτη Νεόφυτου μὲ τὸν διεκδικητὴ τῆς ἴδιας μητροπόλης Μεθόδιο, ἄνθρωπο «ἀνήμερο καὶ ταραχοποιό» βλ. λεπτομέρειες στοῦ Γεδεών, ὁ. π. πρβλ. Ζερλέντου, ὁ. π., σ. 81.

Γιὰ τὸν γιὸ τοῦ Ἀσσάνη Λάσκαρι, Λάσκαρι Λάσκαρι, δὲν ἔχουμε πολλὰ στοιχεῖα, παρὰ μονάχα πὼς «ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἐξασκοῦσε στὴν Θεσσαλονίκη ἐκεῖνα τὰ καθήκοντα ποὺ φέρνουν τιμὴ σ' αὐτὸν ποὺ τὰ ἀσκεῖ καὶ τὰ ὁποῖα μόνον ἡ Χριστιανοσύνη εἶναι ἰκανὴ νὰ ἐκτελέσει μὲς τὴν τυραννικὴ καὶ βαρβαρικὴ Ὀθωμανικὴ ἀπολυταρχία»¹. Φαίνεται μᾶλλον πὼς θὰ ἀσκοῦσε κάποιον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγέλματα, στὰ ὁποῖα διακρίνονταν οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς· φαντάζομαι πὼς θὰ ἦταν γιανναρὸς, δάσκαλος, ἔμπορος ἢ προξενικὸς ὑπάλληλος.

Γιὰ τὸν γιὸ τοῦ παραπάνω κι ἐγγονὸ τοῦ ἱατροφιλόσοφου Ἀσσάνη Λάσκαρι, τὸν συνώνυμό του δηλ. Ἀσσάνη Λάσκαρι, ἔχουμε περισσότερες πληροφορίες. Καὶ πρῶτα: ὁ νεαρὸς Λάσκαρις ἔμαθε τὰ ἐγκύκλια γράμματα στὴν Θεσσαλονίκη—ἄλλωστε τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον του ἀποτελοῦσε μιὰν καλὴ ἐγγύηση γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξέλιξή του. Ὡς πιθανότερο δάσκαλό του θεωροῦμε τὸν Ἰωάννη Ἰωάννου, Θεσσαλονικέα, γνωστὸ καὶ ὡς Γιαννακό, ποὺ δίδαξε στὴν Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸ 1715 ὡς τὸ 1722, σὲ μιὰν ἐποχὴ ιδιαίτερα παραγμένη ἐξαιτίας τῶν ἐνδοκοινοτικῶν διενέξεων τῶν Θεσσαλονικέων, γιὰ τίς ὁποῖες μεγάλη εὐθύνη φέρει καὶ ὁ ἴδιος· τὴν ἐποχὴ μάλιστα αὐτὴ βρισκόταν στὴν Θεσσαλονίκη κι ἓνας ἄλλος γνωστὸς λόγιος καὶ δάσκαλος ὁ Παχώμιος, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Γιαννακὸς βρισκόταν σὲ συνεχὴ διάσταση². Στὴ συνέχεια φαίνεται πὼς ὁ Ἀσσάνης ἔφυγε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἦρθε στὴν Ἰταλία γιὰ ἀνώτερες σπουδές· ἀρχικὰ τὸν ἐντοπίζουμε στὴν Πάντοβα νὰ σπουδάζει κοντὰ σὲ Ἰησοῦτες πατέρες ἀνθρωπιστικὰ γράμματα (τὴν λεγόμενη *humanità*), λογικὴ καὶ λατινικά³. Ἀφοῦ τελείωσε τίς σπουδές του στοὺς Ἰησοῦτες, ζήτησε νὰ ἐγγραφεῖ στοὺς ἱατροφιλόσοφους, τοὺς *artisti* κατὰ τὸν ὄρο τῆς ἐποχῆς, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας· ταυτόχρονα ὅμως, ἐπειδὴ προφανῶς ἀντιμετώπιζε καὶ πολλὰς οικονομικὰς δυσκολίες⁴, ἐπεδίωξε νὰ εἰσαχθεῖ ὡς ὑπότροφος στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο

1. A. S. V., *Riformatori*, φάκ. 90.

2. Μ. Γ ε δ ε ὠ ν, *Λυκαυγὲς πνευματικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν 1700-1730*, ὁ. π., σ. 50, 51, 52, 263· πρβλ. Τ ρ. Ε. Ε ὐ α γ γ ε λ ἰ δ ο υ, *Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, τ. 1, Ἀθήνα 1936, σ. 115. Κατὰ τὸν Ε ὐ α γ γ ε λ ἰ δ η, ὁ. π., ἀπὸ τὰ 1704 ὡς τὸ 1720 δίδαξε στὴν Θεσσαλονίκη ὁ Ἀκάκιος Ἱερομόναχος καὶ ἀπὸ τὸ 1721 ὡς τὸ 1757 ὁ Γιαννακός. Πρβλ. καὶ Μ. Γ ε δ ε ὠ ν, *Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονικῆς κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα*, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 256-257.

3. A. S. V., *Riformatori*, φάκ. 88· «...doppo aver terminati i suoi studii di Umanità nel Studio de Padri Gesuiti in Padova, si è applicato à studiar Logica, nell' apprendere la quali si esercita attualmente con diligenza e profito» —ἐπιστολὴ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου ἀπὸ 12 Αὐγούστου 1729.

4. Σὲ αὐτόγραφη αἴτηση τοῦ Λάσκαρι πρὸς τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας διαβάζουμε ὅτι ἡ οἰκογένειά του βρισκόταν σὲ μεγάλη φτώχεια ἐξαιτίας τῶν περιπετειῶν τῶν δύο τελευταίων πολέμων. A. S. V., ὁ. π., φάκ. 88.

τῆς Πάντοβας San Zuanne ἢ Παλαιόκαπα¹. Ὁ γνωστός λόγιος καὶ διευθυντῆς τῶν ἑλληνικῶν κολλεγίων τῆς Πάντοβας Νικόλαος Κομνηνός Παπαδόπουλος ὑποστήριξε ἐνεργητικὰ τὸν νεαρὸ Θεσσαλονικέα, προκειμένου νὰ πετύχει τὴν εἰσαγωγή του στὸ Κολλέγιο τοῦ S. Zuanne². Ὁ ἴδιος μάλιστα τὸν ἐξέτασε σὲ διάφορα μαθήματα, ἡ γνώση τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε ἀπαραίτητη προϋπόθεση τόσο γιὰ τὴν ἐγγραφή τῶν ὑποψήφιων στὸ Πανεπιστήμιο, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐγκριση τῆς αἵτησής τους νὰ γίνουν ὑπότροφοι τῶν δύο ἑλληνικῶν Κολλεγίων τῆς Πάντοβας, δηλ. τοῦ Παλαιόκαπα καὶ τοῦ Κωττουιανοῦ. Δημοσιεύουμε ἐδῶ τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου 1727 ἐπιστολῆς Παπαδοπούλου πρὸς τοὺς Ἐναμορφωτὲς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας—ποῦ ἦταν καὶ ἡ ἀνώτατη πανεπιστημιακὴ ἀρχή: *Attesto io infrascritto che il Signor Assani Lascari, nativo di Salonichi, ma oriundo da Candia della nobile sua famiglia da me esaminato si trova aver studiata la lingua latina nella quale attualmente esercita per possederla con eloquenza nelle scuole de P.P. Gesuiti: ond'è capace del Collegio di S. Zuanne, quando venga aggraziato nel Ecc.mo Magistrato. In fede, Nicolo Comneno Papadopolì, Presidente*³. Ὁ νεαρὸς Ἀσσάνης Λάσκαρις ἔφερε μαζί του κι ἓνα ἐγγραφο ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, τὸ ὁποῖο ἐπισύναψε μαζί μὲ τὰ ἄλλα σχετικὰ ἐγγραφα τῆς αἵτησής του· εἶναι ἓνα ἀντίγραφο προερχόμενο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου⁴ γιὰ τὴ βάφτιση τοῦ Ἀσσάνη. Τὸ παραθέτουμε ἐδῶ:

Ἀντίγραφον ἐγγαμένον ἀποταβιβλία του καταλόγου τῶν βαπτιζομένων νηπίων εἰς τὴν παρούσαν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κειμένην εἰς τὴν παροῦσαν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης

=1728 ἀπριλίον -12-

Ἀσανάκης υἱὸς μὲνόμιμον γάμον τοῦ Λασκάρως, Κριτικοῦ τοῦ Λάσκαρι καὶ τῆς Δουκαίνης ἐγενίθη εἰς τὰς 29 τοῦ Μαρτίου 1711 καὶ ἐβαπτίσθη ἀπὸ ἐμένα τὸν παπα Βασίλιον εἰς τὴν ἄνοθεν ἐκκλησία, τὸν ἀναδέχθη ἀπὸ το ἀγιον βάπτισα (sic) ὁ Διμτριος μορος

Βασίλειος ἱερεὺς καὶ εφημέριος τοῦ ἄνω ναοῦ ὑπέγραφα

Μαλάκις ἱερεὺς μέγας οικονόμος καὶ ἐπιτροπος του Παναγιωτάτου

1. A. S. V., Riformatori, φάκ. 88.

2. Γιὰ τὸ Κολλέγιο S. Zuanne βλ. Ἀ ρ ι σ τ. Π. Σ τ ε ρ γ ἔ λ λ η, Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸν 17ο καὶ 18 αἰ., Ἀθήνα 1970, σ. 49-52.

3. A. S. V., Riformatori, φάκ. 88.

4. Γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης βλ. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 11-48.

ἼΑκολουθεῖ στὴ συνέχεια τοῦ παραπάνω ἐγγράφου ἐπικύρωση στὰ ἰταλικά, ὅπου ὁ μισσιονάριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ San Geminian Gaetano de Rossi καὶ ὁ Σιατιστινὸς Γεώργιος Πάικος τοῦ Δημητρίου¹ με ἔνορκη διαβεβαίωσή τους δηλώνουν στὸν Βενετὸ συμβολαιογράφο Emilio Velano στὶς 18 Μαΐου 1729 ὅτι τὸ παραπάνω ἔγγραφο γράφτηκε ἀπὸ τὸν αἰδεσιμώτατο Μσλάκη, μέγα οἰκονόμο καὶ ἐπίτροπο τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης².

Τελικὰ ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις πέτυχε νὰ εἰσαχθεῖ στὸ Κολλέγιο S. Zuanne (Παλαιόκαπα) καὶ νὰ ἐγγραφεῖ καὶ ὡς φοιτητῆς τῶν ἰατροφιλόσοφων (artisti) τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας. Στὰ ἔγγραφα τοῦ Κολλεγίου φέρεται ὅτι παρέμεινε ἀπὸ τὶς 13 Σεπτεμβρίου 1729 ὡς τὶς 13 Σεπτεμβρίου 1735³. Ἀπὸ ἄλλου πληροφορούμαστε ὅτι ὁ Λάσκαρις δὲν ἐξάντλησε τὸν προβλεπόμενο χρόνο ὡς ὑπότροφος τοῦ Κολλεγίου, γιατί τὸν Ἰούνιο τοῦ 1734 πῆρε τὴν διδακτορικὴ του δάφνη (τὸ πτυχίο του δηλ.)· πάντως δὲν γνωρίζουμε, ἂν ἔφυγε τότε ἀπὸ τὸ Κολλέγιο⁴. Στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις παρακολούθησε μαθήματα ἐπὶ τέσσερα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1728 ὡς τὸ 1731· αὐτὸ τουλάχιστο προκύπτει ἀπὸ τὶς σχετικὲς πράξεις ἐγγραφῆς του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας⁵. Στὶς δύο πρῶτες ἐγγραφές του (τοῦ 1728 καὶ 1729) δήλωσε ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη⁶, ἐνῶ στὶς δύο τελευταῖες (τοῦ 1730 καὶ 1731) ὅτι εἶναι Κρητικὸς⁷. Στὸ Πανεπιστήμιο

1. Γιά τὴν σιατιστινὴ οἰκογένεια Πάικου βλ. καὶ σχετικὰ σχόλια στό: Ὁ Κῶδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686-), ἐπιμέλεια Μιχ. Ἀθ. Καλινδέρη, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 80, 95, 107, 108. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πάικο τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴν Βενετία διακρινόταν καὶ ἡ σιατιστινὴ οἰκογένεια Πέγιου, ποὺ παίζει σημαντικό ρόλο στὸν κύκλο τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας—ἰδιαίτερα μάλιστα ὁ Γεώργιος Πέγιος, ποὺ ἦταν κι ἀπὸ τὰ γνωστότερα μέλη τῆς Ἀδελφότητας: Ἑλληνηκὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας, Registro 195, passim.

2. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τὴν ἐποχὴ ποὺ γεννήθηκε ὁ Λάσκαρις (1711) ἦταν ὁ Ἰγνάτιος Λέσβιος (1700-1725), ἐνῶ τὴν ἐποχὴ τῆς σύνταξης τοῦ ἐγγράφου ποὺ παραθέσαμε ἦταν ὁ Ἀνανίας (1725-1734): Μ. Γ. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 256-257.

3. A. S. V., Riformatori, φάκ. 501· πρβλ. καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1735, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι στὴ θέση τοῦ ἀποχωροῦντος Ἀσσάνη Λάσκαρι, sindaco, θέλει νὰ εἰσαχθεῖ ὁ Κεφαλλονίτης Ἀναστάσιος Τυπάλδος.

4. Στ ε ρ γ έ λ λ η, Δημοσιεύματα, σ. 207· με βάση ὁμοίως τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου, ποὺ μνημονεύσαμε παραπάνω, δὲν πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὁ Λάσκαρις ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Κολλέγιο τὸ 1734.

5. Γ. Σ. Πλομιδίη, Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης, (Μέρος Α'. Artisti 1634-1782), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 37 (1969-1970), ἀριθ. 1085 (σ. 300), 1114, 1124 (σ. 301) καὶ 1150 (σ. 302).

6. [1728] 1085 }
[1729] 1114 } D. Asanius Laschari filius Lascari thessalonicensis.

7. Σημειώνουμε ὅτι πολλοὶ φοιτητές, ἀκόμη καὶ μὴ Κρητικοί, δήλωναν κρητικὴ κα-

τῆς Πάντοβας ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις ἀνέπτυξε ἔντονη συνδικαλιστικὴ δραστηριότητα, γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι φοιτητὲς τὸν ἐτίμησαν μὲ τὴν ψῆφο τους· ἔτσι ὁ Λάσκαρις πῆρε τρία ἀξιώματα, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα μὲς τὴν πανεπιστημιακὴ ἱεραρχία τῆς ἐποχῆς.

Στὸ Λεύκωμα τῆς Oltramarina ἤδη ἀπὸ τὰ 1731 ἀναφέρεται μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ inquisitor¹. Στὰ ἔτη 1732 καὶ 1733 ἐξελέγη ἀντιρέκτωρ καὶ σύνδικος ἀντίστοιχα, ἀξιώματα, ὅπως σημειώθηκε, ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ στὴν πανεπιστημιακὴ κοινωμία τῆς Πάντοβας².

Στὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις ἐκτιμήθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς συμφοιτητὲς του, οἱ ὁποῖοι σὲ μερικὲς περιπτώσεις μάλιστα τοῦ ἀφιέρωσαν καὶ λόγους τοὺς ποὺ ἐξεφώνησαν σὲ διάφορες εὐκαιρίες στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας· ἔτσι διαβάζουμε στὴν προμετωπίδα ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λόγους: Oratio pro Solemni studiorum instauratione sub auspiciis Illustrissimi ac Generosissimi D. D. Assanij Lascari Nobilis Thessalonicensis, Almae Universitatis D. D. Theologorum, Philosophorum, ac Medicorum Protectoris et Syndici Meritissimi³. Τὸ ἦθος, τὴν ἐπιμέλειά του καὶ τὴν εὐγενὴ καταγωγή τοῦ Λάσκαρι ὑπενθυμίζει ὁ Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος μὲ ἐπιστολὴ του ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1731 πρὸς τοὺς Ἀναμορφωτὲς μὲ ἀφορμὴ μιὰ διένεξη τοῦ Λάσκαρι μὲ τὸν τότε σύνδικο τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνο Κακούρη καὶ τὸν Βασίλειο Πολίτη, οἱ ὁποῖοι μάλιστα τοῦ ἐπιτέθησαν καὶ τὸν κτύπησαν σὲ κεντρικὴ ὁδὸ τῆς Πάντοβας⁴. Στὸν Ἀσσάνη Λάσκαρι, τὸν νεώτερο προφανῶς, ἀνήκει καὶ τὸ περιγραφόμενον ἀπὸ τὸν Γ.Ε. Τυπάλδο οἰκόσημο: «ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους δικέφαλον μέλανα ἐστεμμένον ἀετὸν μὲ ἐπίκεντρον χρυσοῦν ἐν μεσημβρίᾳ ἡλιον» —ποὺ ὑπαινίσσεται τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου στὸ Βυζάντιο⁵.

Ἐδῶ σταματοῦν οἱ πληροφορίες μας γιὰ τὴν οἰκογένεια Λάσκαρι τῆς

ταγωγή, γιατί οἱ Κρήτες φοιτητὲς εἶχαν ὀρισμένα προνόμια κι εὐεργετήματα στὸ Κολλέγιο Παλαιόκαπα.

1. Σ τ ε ρ γ έ λ λ η, Δημοσιεύματα, σ. 207.

2. Σ τ ε ρ γ έ λ λ η, ὁ. π., σ. 207. Γιὰ τὴ σημασία ποὺ εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιρέκτορος καὶ συνδίκου στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας βλ. ὁ. π., σ. 23-27. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ μιὰ σειρά ἐπιστολῶν ὑπεύθυνων παραγόντων τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας, ποὺ ἐξαίρουν τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀσσάνη Λάσκαρι· αὐτὲς οἱ ἐπιστολὲς στάλθηκαν πρὸς τοὺς Ἀναμορφωτὲς τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου ἐν ὄψει ἐκλογῆς νέου συνδίκου.

3. Σ τ ε ρ γ έ λ λ η, ὁ. π., σ. 230, 231.

4. A. S. V., Riformatori, φάκ. 89· σώζονται μάλιστα στὸν ἴδιο φάκελο κι ἄλλες ἐπιστολὲς καθηγητῶν τοῦ Λάσκαρι ἀρκετὰ κολακευτικὲς γι' αὐτόν. Ὁ Λάσκαρις ἀντιδρῶσε στὴν ἀνανέωση τῆς θητείας τοῦ Κακούρη καὶ γιὰ τὸν ἐπόμενο χρόνον.

5. Γ. Ε. Τυπάλδου, Οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου Ἕλληνες σπουδασταί, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 6 (1929) 372. Ὁ Λάσκαρις ὅμως ἦταν «εὐγενῆς θεσσαλονικεὺς»—thessalonicensis (sic)—καὶ ὄχι Θεσσαλός, ὅπως ἀναφέρεται ἐδῶ.

Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις, ὁ νεώτερος, εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ παρέμεινε στὴν Πάντοβα, ἢ καὶ νὰ ἐπέστρεψε στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἦταν ἐγκαταστημένοι ἀρκετοὶ Βενετοὶ ὑπῆκοοι¹.

2. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΜΠΑΝΙΑΣ ΤΟΥ SIBIU (τέλη 18ου-ἀρχές 19ου αἰ.)

Στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰ. ἐντοπίζουμε στὴν ΝΑ Εὐρώπη δύο μόνο ἐμπορικὲς κομπανίες· κι οἱ δύο ἦταν ἐλληνικὲς καὶ ἔδρασαν στὴν Τρανσυλβανία: στὸ Sibiu (1636)² καὶ στὸ Βραῖσον (1678)³. Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μελῶν τους προερχόταν ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Ἥπειρο· ἓνας μικρὸς μονάχα ἀριθμὸς τῶν μελῶν τους καταγόταν ἀπὸ διάφορα ἄλλα κέντρα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μικρασίας. Ἡ συμβολὴ τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν στὴ διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τῆς ἐμπορικῆς ζωῆς στὶς χῶρες τῆς ΝΑ Εὐρώπης ὑπῆρξε σημαντικὴ. Τὸ ἀρκετὰ πλούσιο κι ἀνέκδοτο ὑλικὸ ποὺ σώζεται στὰ Κρατικὰ ρουμανικὰ ἀρχεῖα τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ Βραῖσον καὶ τοῦ Sibiu δὲν ἔχει ἐρευνηθεῖ ἀκόμη ὅσο πρέπει⁴ ἢ ἔρευνα ὥστόσο στὰ ἀρχεῖα αὐτὰ νομίζουμε πὼς θὰ δώσει μὴν ἄλλη διάσταση στὴ γνῶση τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀκόμη ἐξελίξεων ποὺ σημειώθηκαν στὸν βαλκανικὸ χῶρο ἀπὸ τὸ β' μισὸ κυρίως τοῦ 18ου αἰ. ὡς τὰ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Οἱ Ἕλληνες αὐτοί, ποὺ διακινούσαν ἀπὸ τὸ β' μισὸ τοῦ 17ου αἰ. ὡς τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰ. ὅλο τὸ ἐμπόριο στὴν Βαλκανικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη, φρόντισαν παράλληλα καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν κομ-

1. Κ. Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, *passim*.

2. Βλ. τὴν τελευταία μελέτη πάνω στὸ θέμα αὐτό: Olga Cînauci, *Les statuts et les règlements de fonctionnement des compagnies grecques de Transylvanie (1636-1746). La compagnie de Sibiu*, «Revue des Études Sud-Est Européennes» 14 (1976) 477-496, ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία. Πρβλ. καὶ Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 394-403.

3. Βλ. Cornelia Paracostea-Danielopolu, *Organizarea și viața culturală a companiei «Grecești» din Brașov (sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea (= Ὁργάνωση καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς κομπανίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βραῖσον (τέλος 18ου α' μισοῦ τοῦ 19ου αἰ.)), «Studii Istorice Sud-Est Europene» 1 (1974) 159-212 (μὲ γαλλικὴ περίληψη)· πρόκειται γιὰ διεξοδικὴ ἀνάλυση τῆς δραστηριότητος τῆς κομπανίας μὲ βάση ἀρχεῖακὸ ὑλικό.*

4. Βλ. Catalogul documentelor grecești din Arhivele Statului de la Orasul Stalin, τ. 1-2 (=Κατάλογος ἐλληνικῶν ἐγγράφων τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τοῦ Βραῖσον), Βουκουρεστί 1958 (ἐπιμέλεια Dum. καὶ E. L. I. m. o. n. a.). Catalogul documentelor referitoare la viața economică a țărilor române în sec. XVII-XIX. Documente din Arhivele Statului Sibiu, τ. 1-2 Βουκουρεστί 1966-1967· (=Κατάλογος ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὴν οικονομικὴ ζωὴ τῶν ρουμανικῶν χωρῶν τὸν 18ο-19ο αἰ. Ἐγγραφα τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τοῦ Sibiu, ἐπιμέλεια Dum. L. i. m. o. n. a.).

πανιῶν τους—καὶ ἰδιαίτερα τῶν νέων τους· δραματικὲς σὲ πολλὲς περιπτώσεις εἶναι οἱ προσπάθειές τους νὰ ἀποκτήσουν ἐκκλησία, ἱερέα, σχολεῖο καὶ δάσκαλο¹. Καὶ στίς προσπάθειες αὐτὲς πρωτοστάτησαν, ὅπως εἶναι φυσικό, οἱ ἐκάστοτε προεστοὶ τῶν κομπανιῶν αὐτῶν.

Ἡ παρακάτω ἐκδιδόμενη πράξις ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu ἀναφέρεται σὲ μιὰν τέτοια περίπτωση²: ἓνας θεσσαλονικεὺς, «ὁ λογιώτατος Χριστόδουλος Χ' Ἰωάννης», ἐπανεκλέγεται στὰ 1801 δάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu γιὰ δύο ἀκόμη χρόνια μὲ μισθὸ τετρακόσια γερμανικὰ φιορίνια. Προεστοὶ τῆς κομπανίας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν γνωστοὶ Βορειοελλαδίτες καὶ Ἡπειρώτες ἔμποροι: ὁ Χ' Κωνσταντῖνος Πώπ, ὁ Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμας, ὁ Ραδουτζῆς Στόικα (:), ὁ Κύρος Ἰωάννου Τατάρτζου, ὁ Νάνος Νικολάου Ζυγούρης, ὁ Γεώργιος Βηλαράς κι ὁ Γεώργιος Μανικάτης Σαφράνος, ποὺ ἦταν ἴσως ἡ σημαντικότερη προσωπικότητα στὸν κύκλο τῶν Ἑλλήνων ἐμπορευομένων τοῦ Sibiu.

f 56^r Τῆ 27 Ἰουνίου πλου 1801 Ἐν Συμπίνι

Ἐπειδὴ καὶ σήμερον ἐσύμφωνήθι νεωστὶ ὁ λογιώτατος Διδασκαλος Κύριος Χριστόδουλος Χ. Ἰωάννης Σαλονικεὺς διὰ ἕτερος δύο χρόνους μὲ μισθὸν πρὸς R, 400χ ἤτοι τετρακόσια φιορίνια νέμτζικα τὸν χρόνον κατὰ τὰς συνθήκας, ὡς καὶ εἰς τὸν κόνδικα τῆς κομπανίας ἐσημειώθησαν λοιπὸν ἐδῶ σημειώνομεν ἀπὸ ποῦ ἔχουν νὰ φύγουν αὐτὰ τὰ R 400χ καὶ οὕτως ἀκολουθοῦμεν σημειόντας ἔμπροσθεν

f 56 ^v	Πρότον Ἀπὸ τὴν Κομπανίαν	f. 100
	B Ἀπὸ τὸ Καπιτάλι τοῦ ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου, ὅπου ὁ Μακαρίτης ἄφησεν λάσον τὸ διάφορον αὐτοῦ.	60
	Γ Ἀπὸ ὅμοιον τοῦ μακαρίτου ἱατροῦ Σαούλι	57×30
	Δ Ὁ κὺρ Χ. Κωνσταντῖνος Πὸπ διὰ τοῦ νιοῦ του νὰ δώση	60
	Ε Ὁ κὺρ Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμα	30
	Ζ Ὁ κὺρ Ράδουτζῆ Στόικα	20
	Ζ Ὁ κὺρ Κύρος Ἰωάννου Τατάρτζου ὁμοίως	20

1. Ἀναφέρουμε ἐδῶ τὴν περίπτωση τῶν Ἑλλήνων ἀπόδημων τοῦ Novi Sad: Μ. Γεδεών, Εἴκοσιν ἐτῶν ἐθνικὴ ἱστορία κατόπιν θυέλλης (1791-1811) στό: Ἡ Πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους κ.λ., 61-63, ὅπου διαβάζουμε γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων τοῦ Novi Sad νὰ ἀποκτήσουν στὰ 1790 δική τους ἐκκλησία, πράγμα ποὺ προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῶν Σέρβων.

2. Βιβλιοθήκη Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι, Κώδικας Ἑλληνικῆς Κομπανίας τοῦ Sibiu (1705-1814), ἀριθ. 977, φ. 56^{r-v}· πρβλ. Nestor Camariano, Catalogul manuscriselor grecești, București 1940, σ. 119.

η Ὁ κὺρ Νάνος Νικολάου Ζηγούρι	20
	<hr/> 367×30
Σ. Τῆ 25 9βρίου 1801 ἐδώθησαν ἔτι τῶν Κυρίων ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου ὅπου τὰ ἐπῆρεν ὁ κὺρ Γεώργιος Βελλεράς	30
	<hr/> 397×30

Τὰ ἄνω Κ 30χ εἶναι περισσεύοντα* ἀπὸ τὸ διάφορον ὅπου ὁ γραφος καὶ Γοβερνατόρος Μανικάτη Σαφράνου Γγεόργι ἔδοσαν ἀρχίτερα τῆς διορίας εἰς τὸ καπιτάλι ὅπου ἡ κομπανία εἶχεν δανίση μὲ R 4000 χ.

**Άγιος ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος*: σύμφωνα μὲ διάφορες ἐπιστολές καὶ σημειώσεις στὰ κατάστιχα Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Sibiu ὁ ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος ἦταν ὁ πνευματικός τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Sibiu¹. Ἡ πρώτη μνεία ποὺ μπόρεσα νὰ βρῶ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Νεόφυτου στὸ Sibiu τοποθετεῖται στὶς ἀρχές τοῦ 1786². Ἔτσι γνωρίζουμε ἀπὸ σημειώσεις στὰ κατάστιχα τοῦ Ἑλλήνα ἐμπόρου τοῦ Sibiu Ἰωάννη Μάρκου ὅτι στὶς 3 Μαῖου 1787 πούλησε στὸν ἀρχιμανδρίτη καὶ πνευματικὸ τῆς κομπανίας κ. Νεόφυτο διάφορα ἐμπορεύματα· τὸ ἴδιο ἐπαναλήφθηκε καὶ στὰ χρόνια 1788, 1789, 1790, 1791³. Στὸν Νεόφυτο ὁ Μάρκου πούλοῦσε κυρίως ζάχαρη, σταφίδα, καφέ, ροσόλια, μύδαλα, μιὰ κανδήλα (στὰ 1790) κ.λ. Πέθανε στὶς 17 Μαῖου 1797 στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα—ὁ θάνατός του μάλιστα λύπησε βαθιὰ τοὺς Ἑλληνες τοῦ Sibiu, ὅπως πληροφορούμαστε ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Μελενικιώτη μεγαλέμπορου καὶ «γοβερνατόρου» τῆς κομπανίας Γεωργίου Μανικάτη Σαφράνου πρὸς τὸν συγγενὴ του μεγαλέμπορο τῆς Βιέννης Παναγιώτη Κωνσταντᾶ Χαδιό⁴. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔγγραφο ποὺ δημοσιεύσαμε παραπάνω ὁ ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος «ἄφησε λάσον» γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν συμπατριωτῶν του.

Σαούλι: γιὰ τὸν γιατρό αὐτὸν τοῦ Sibiu ποὺ ἄφησε κι ἰδιαίτερο «λάσον» στὴν ἐλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ πληροφορίες⁵.

Χ' Κωνσταντῖνος Πώπ: ἀπὸ τὶς γνωστότερες καὶ σημαντικότερες οἰκο-

* περισσότερα: διαγραμμένο στὸν κώδικα

1. A. S. (βραχυγραφία τοῦ: Catalogul documentelor... Documente din Archivale Statului Sibiu, τ. 1,2), ἀριθ. 329/87. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς σημαίνει τὸν ἀριθμὸ τοῦ ἐγγράφου στὸ ἀρχεῖο (ἀρχεῖακὴ ἔνδειξη) καὶ ὁ δεῦτερος τὸν ἀριθμὸ σελίδας τοῦ ἔντυπου καταλόγου Limona.

2. A. S., ἀριθ. 2488/726.

3. A. S., ἀριθ. 355/91, 356/91, 387/97, 593/141.

4. A. S., ἀριθ. 1402/296· ἐπιστολὴ ἀπὸ 23 Μαῖου 1797.

5. Συγγενῆς πιθανότατα τοῦ σερδάρη Γεωργίου Σαούλι, μὲ τὸν ὅποιο Ἑλληνες τοῦ Sibiu εἶχαν διάφορες δοσοληψίες· στὰ κατάστιχα Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Sibiu ὁ Σαούλι ἀναφέρεται ὡς «ἄρχων». βλ. A.S. 101/40, 138/46 κ.λ.

γένειες τοῦ Sibiu καὶ τῆς Βιέννης. Ἐνα πλῆθος ἐγγράφων τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu μαρτυρεῖ τὴν πλατιά ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῆς οἰκογένειας Χ' Κωνσταντίνου Πάπ στὸ χῶρο τῆς Βόρειας Βαλκανικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης¹. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν συναντοῦμε στὸ Sibiu σὲ σχετικὸ ἐγγραφο τῆς 16 Μαρτίου τοῦ 1775²—ἔφερε μάλιστα τὸν τίτλο τοῦ δικαστῆ (ἐνορκου συμβούλου) στὸ δικαστήριό τῆς κομπανίας³. Τὸν τίτλο αὐτὸν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει καὶ στὰ ἐπόμενα χρόνια (1781, 1782, 1783 κ.λ.). Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε σὲ ἐγγραφο τῆς 1 Μαρτίου 1813⁴. Γιὸς τοῦ Χ' Κωνσταντίνου Πάπ, ποὺ θὰ πλήρωνε μάλιστα τὴ συμμετοχὴ τοῦ πατέρα του γιὰ τὸ μισθὸ τοῦ δασκάλου, ἦταν ὁ *Ζηρόβιος Χ' Κωνσταντίνου Πάπ*⁵, ποὺ γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητά του ἔχουμε ἀρκετὲς πληροφορίες ἰδιαίτερα στὶς δύο πρώτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰ⁶.

Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμας: Τὸν συναντοῦμε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἑλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu στὶς 13 Μαΐου 1797⁷, ἐνῶ στὶς 16 Μαΐου 1799 τὸν ξανα συναντοῦμε πάλι στὸ Sibiu ἀνάμεσα στὰ ἡγετικά στελέχη τῆς κομπανίας ποὺ ὑπογράφουν σχετικὸ ἐγγραφο γιὰ τὴν ἀποδέσμευση τοῦ δασκάλου πατρὸς Δαμασκηνοῦ. «ποὺ θὰ ἔφευγε μακριὰ ἀπὸ τὴ χώρα»⁸. Μὲ

1. A.S., passim· πρβλ. A. B. (βραχυγραφία τοῦ: Catalogul documentelor... din Arhivele Statului de la Orașul Stalin (Brașov), passim. Γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητα τοῦ Χ' Κωνσταντίνου Πάπ βλ. N. Iorga, *Studii și documente*, București 1906, τ. 8, passim—ἐδῶ ἐκδίδεται τμῆμα ἀρχεδιακοῦ ὕλικου—κυρίως καταστίχων—ποὺ ἀφορᾷ στοὺς Πάπ· βλ. ἐπίσης D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la români*, 1908—Documente privitoare la comerțul românesc 1473-1868 (=Ἐπὶ τὴν ἱστορία τοῦ ρουμανικοῦ ἐμπορίου, 1908—Ἐγγραφα ποὺ ἀναφέρονται στὸ ρουμανικὸ ἐμπόριο 1473-1868), București 1931.

2. A. S., ἀριθ. 91/38.

3. Γιὰ τὸ δικαστήριό τῆς κομπανίας βλ. C i c a n c i, *Statuts de la compagnie grecque de Sibiu*, σ. 480-481· πρβλ. Ἰ.Α.Θ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β', σ. 400. Γιὰ τὴ δράση του ὡς ἐνόρκου συμβούλου βλ. A. S., ἀριθ. 169/52, 183/55, 194/58 κ.λ. καὶ A. S., τ. 2, passim.

4. A. S., ἀριθ. 2536/517. Γνωρίζουμε μάλιστα ὅτι ἦταν κουμπάρος τοῦ Ραδούτζη Στόικα, ποὺ τὸν γιό του Ζαφείρη εἶχε βαφτίσει στὰ 1786 στὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Sibiu, ὅπου ἦταν ἐφημέριος ὁ Νεόφυτος· βλ. A. B., ἀριθ. 2488/726.

5. A. S., ἀριθ. 2220/445 (9 Νοεμβρίου 1812).

6. A. S., τ. 2, ἀριθ. 179/48, ἀριθ. 208/53, 258/63, 1138/229 κ.λ. Συμμετεῖχε καὶ σὲ ἐπιτροπὴ ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ σημαίνοντες Ἑλληνας τῆς Βιέννης καὶ ποὺ ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὶς σπουδὲς ἀπόρων Ἑλλήνων σὲ εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια· οἱ τελευταῖοι ὁμῶς ἀλάμβαναν τὴν υποχρέωση νὰ ἐργαστοῦν σὰν δάσκαλοι μετὰ τὶς σπουδὲς τους στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πάπ εἶναι καὶ συγγραφέας μετρικῆς, βλ. Γεδεών, ὁ.π., σ. 126, 176.

7. A. S., τ. 1, ἀριθ. 1373/290. Ἀπὸ ἐγγραφο πληροφοροῦμαστε ὅτι ἦταν γαμβρὸς κάποιου ἐμπόρου τοῦ Sibiu ὀνομαζόμενου Θεοδ. Slătineanu.

8. A. S., ἀριθ. 2096/416. Αὐτὸν τὸν Δαμασκηνὸ φαίνεται ὅτι ἀντικατέστησε ὁ Χ' Χριστόδουλος στὴ θέση τοῦ δασκάλου.

τὴν εὐκαιρία αὐτὴ σημειώνουμε ὅτι ἡ κομπανία εἶχε προσλάβει ὡς δάσκαλο τοῦ σχολείου τῆς τὸν Δαμασκηνό, πὺ θὰ δίδασκε ἐκεῖ γιὰ δύο χρόνια, δηλ. ἀπὸ τὴν 1 Μαΐου 1798 ὡς 1 Μαΐου 1800¹. Ὁ Τριαντάφυλλος Γκούμας ἦταν ἔμπορος δερμάτων² καὶ φαίνεται ὅτι εἶχε ἀναπτύξει ἄρκετὰ μεγάλη ἐμπορικὴ δραστηριότητα στὴν Κεντρικὴ καὶ Βόρεια Ρουμανία: (Pitești, Βρασον κ.λ.)³. Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1824 στὸ Sibiu πάλι ὡς προεστὸ τῆς κομπανίας⁴.

Ραδούτζη Στόικα: Μεγαλέμπορος κι αὐτὸς τοῦ Sibiu, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουμε ἄρκετὲς ἀμφιβολίες σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του· εἶναι πολὺ πιθανὸ ὁ Στόικα νὰ ἀνῆκε σ' ἐκείνους τοὺς ντόπιους δραστήριους ἐμπόρους πὺ κατόρθωναν πολλὰς φορὰς νὰ γίνονται μέλη τῆς ὁπωσδήποτε κλειστῆς ἑλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu ἢ τοῦ Βρασον. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν συναντοῦμε σὲ ἔγγραφο τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu στὶς 7/18 Μαρτίου 1790 νὰ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῆς κομπανίας σὲ ἀπόφασή του σχετικὴ μὲ τὴν ἐπίλυση κάποιας κληρονομικῆς διαφορᾶς⁵. Ὁ γνωστὸς Ἑλληνας μεγαλέμπορος τοῦ Sibiu Ἰωάννης Μάρκου σημείωνε τακτικὰ στὰ κατάστιχά του στὰ χρόνια 1791-1793 ὅτι προμήθευε στὸν Στόικα βιεννέζικα ἐμπορεύματα κι ἀκόμη: καφέ, ποντικοφάρμακο (!), κασσίτερο, στουπιά, τσακμάκια κ.λ.⁶. Τὴν ἐκτίμησή πὺ ἀπολάμβανε στοὺς ἑλληνικοὺς ἐμπορικοὺς κύκλους τοῦ Sibiu καὶ τοῦ Βρασον ὑποδηλώνει ἐπιστολὴ κάποιου ἐμπορικοῦ πράκτορα στὸ Sibiu τοῦ Σιατιστινοῦ μεγαλέμπορου τοῦ Βρασον Μιχαήλ Τσοῦμπρου, ὅπου διαβάζουμε ὅτι ὁ Στόικα ἦταν ἓνας ἀξιόλογος καὶ πετυχημένος ἔμπορος πὺ τὸν εἶχαν «πολλὴ ἀνάγκη»⁷. Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε στὰ ἔγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu στὰ τέλη τοῦ 1801 νὰ ἔχει διάφορες δοσοληψίες μὲ τὴν ἑλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu⁸.

1. Ἄλλα μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς κομπανίας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν οἱ: Γεώργιος Μ. Σαφράνος, προεστὸς, Θωμὰς Βηλαρᾶς, Χ' Κωνσταντῖνος Πώπ, Νικόλαος Νίκου Ἰωάννου καὶ Νάνος Ν. Ζυγούρης, καπιτάνιος· Α. Σ., ἀριθ. 2096/416.

2. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 2237/437.

3. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 931/186, 1123/225.

4. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 2237/437.

5. Α. Σ., ἀριθ. 383/96.

6. Α. Σ., ἀριθ. 403/102, 404/102, 448/111, 520/126 κ.λ.

7. Α. Σ., ἀριθ. 1081/319-320· ἐπιστολὴ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1793. Σημειώνουμε τὴν κομπανιὰ του μὲ τὸν γνωστὸ παράγοντα τῆς κομπανίας τοῦ Sibiu τὸν Χ' Κωνσταντῖνο Πώπ· βλ. Α. Β., ἀριθ. 2488/726.

8. Α. Σ., ἀριθ. 2106/418. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἄρκετὰ ἐνδιαφέρον ἔγγραφο πὺ τὰ κυριότερα σημεῖα του εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ Στόικα κλείνει συμφωνία μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ κομπανία τοῦ Sibiu γιὰ ἐνοικίαση ἰδιόκτητου οἰκήματός του στὴν ὁδὸ Κρεοπωλῶν ἀριθ. 99 μὲ τοὺς παρακάτω ὅρους: 1. Ἡ κομπανία συγκατατίθεται νὰ χτίσει στὸ χῶρο ὀλόγυρα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ νὰ διαμορφώσει ὀρισμένα μικρὰ οἰκήματα τοῦ ἴδιου χώρου γιὰ κα-

Κύρος Ἰωάννου Τατάτζου: Δυτικομακεδόνας ἔμπορος τοῦ Sibiu πού προηγουμένως εἶχε ἔδρα τῶν ἐπιχειρήσεών του τὴν πόλη Orăstie· συνεργαζόταν κι αὐτὸς στενὰ μὲ τὸν μεγαλέμπορο τοῦ Sibiu Ἰωάννη Μάρκου, ὁ ὁποῖος τοῦ προμήθευε διάφορα βιεννέζικα ἐμπορεύματα (1790-1792)¹.

Νάνου Νικολάου Ζυγούρης: Ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα μέλη τῆς κομπανίας τοῦ Sibiu καὶ πεθερὸς τοῦ μεγαλέμπορου τοῦ Sibiu Ν. Σ. Πατσιούρα ἀπὸ τὴν Χρούπιστα τῆς Καστοριάς². Διατέλεσε μέλος τοῦ δικαστηρίου τῆς κομπανίας καὶ «καπιτάνιος» τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀδελφότητος³. Τὸν συναντῶ γιὰ πρώτη φορὰ στὶς 16/27 Ὀκτωβρίου 1781 στὸ Sibiu ὡς προεστὸ τῆς κομπανίας· αὐτὸν τὸν τίτλο τὸν κράτησε πολλὰ χρόνια —ὡς τὰ 1800 περίπου⁴. Τὸν Νάνο Ζυγούρη συναντῶ γιὰ τελευταία φορὰ στὶς 8/20

τάλυμα τοῦ ἱερέα καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς. 2. Ἡ κομπανία θέτει στὴ διάθεση τοῦ Στόικα ἓνα κεφάλαιο 2.000 ἀφορολόγητων οὐγγρικῶν φλωρινιῶν, ἐνῶ ὁ Στόικα δίνει στὴν κομπανία τὸ ἔγγραφο τῆς ὑποθήκης τοῦ οἰκήματος αὐτοῦ. Ἡ κομπανία ὑποχρεώνεται νὰ μνημονεύει τὰ ὀνόματα τοῦ Στόικα καὶ τῶν ἀπογόνων του σὲ ὅλες τὶς λειτουργίες, ὅσο βέβαια ὑπῆρχε ἡ κομπανία καὶ ἡ ἐκκλησία. 3. Ὁ Στόικα ὑποχρεώνεται νὰ πληρώνει τοὺς φόρους τοῦ σπιτιοῦ. 4. Τὸ συμβόλαιο δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἀκυρωθεῖ μὲς σὲ διάστημα 36 χρόνων, ἀλλὰ ἂν ἤθελε ὁ Στόικα ἢ οἱ ἀπόγονοί του νὰ ἀκυρώσουν τὸ συμβόλαιο, θὰ πρέπει νὰ γνωστοποιήσουν τὴν πρόθεσή τους στὴν κομπανία τρία χρόνια νωρίτερα. 5. Στὴν περίπτωση αὐτὴν ὁ Στόικα ἢ οἱ ἀπόγονοί του θὰ ἐπιστρέψουν στὴν κομπανία τὸ κεφάλαιο τῶν 2.000 φλωρινιῶν καὶ τὰ ἔξοδα πού ἔγιναν γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς ἐκκλησίας, τῶν δωματίων, τῶν τοίχων κ.λ. 6. Τὰ ἔξοδα πού ἔγιναν ἀπὸ τὴν κομπανία γιὰ τὶς κατασκευές μποροῦν νὰ ἐλεχτοῦν ἀπὸ τὸν Στόικα. 7. Ἡ κομπανία ἔχει δικαίωμα ἐξἄλλου νὰ ἀνανεώσει καὶ νὰ παρατείνει τὸ συμβόλαιο· ἂν μετὰ τὴν προθεσμία πού ὀρίστηκε παραπάνω ἡ κομπανία δὲν θέλει νὰ κρατήσει περισσότερο τὴν ἐκκλησία, πρέπει νὰ τὸ ἀναγγεῖλει στὸν Στόικα τρία χρόνια νωρίτερα, ἀλλὰ ἡ κομπανία θὰ κάνει μίαν ἐκπτώση 40% στὰ ἔξοδα πού ἔγιναν γιὰ τὶς διάφορες κατασκευές.

1. A. S., ἀριθ. 431/88, ἀριθ. 597/141, ἀριθ. 705/163, ἀριθ. 975/212 κ.λ.

2. A. S., ἀριθ. 169/52, ἀριθ. 183/55, ἀριθ. 194/58, ἀριθ. 200/60, ἀριθ. 203/61 κ.λ. Γιὰ τὸν Ν. Σ. Πατσιούρα βλ. D u m i t r u L i m o n a, Casa de comerț Nicolae S. Paciurea din Sibiu (= Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Ν. Σ. Πατσιούρα ἀπὸ τὸ Sibiu), Revista arhivelor 1 (1965) 265-285.

3. Πρβλ. A. S. ἀριθ. 889/197, ἀριθ. 906/202, ἀριθ. 932/205, ἀριθ. 1087/232. Γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητά του βλ. καὶ A. B., ἀριθ. 580/161, ἀριθ. 1181/361 κ.λ.

4. Βλ. τὶς παραπάνω σημειώσεις. Σὲ μιά συγκεκριμένη περίπτωση στὶς 5 Αὐγούστου 1798 ὁ Νικόλαος Νάνος Ζυγούρης, καπιτάνιος τῆς κομπανίας, θὰ φρόντιζε μὲ τὸν Χ'ῶν-σταντῖνο Πάπ γιὰ τὴν ἐξεύρεση νέου ἐφημέριου γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς κομπανίας σὲ ἀντικατάσταση τοῦ ἀρχιμανδρίτη Γερμανοῦ· αὐτὴ ἄλλωστε ἦταν καὶ ἡ σχετικὴ ἀπόφαση τοῦ συμβουλίου τῆς κομπανίας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γ. Μ. Σαφράνο, τὸν Μανικᾶτη Σαφράνο, τὸν Θωμᾶ Βηλαρά, τὸν Γεώργιο Βηλαρά, τὸν Γεώργιο Μαργαρίτη, τὸν Πέτρο Πασχάλη, τὸν Ἀθανάσιο Δήμου κ.ἄ., βλ. A. S. ἀριθ. 2091/415.

Φεβρουαρίου 1813¹. Είχε και αδελφὸ ἐγκαταστημένο στὴν Πέστη, τὸν Νικόλαο Κωνσταντῖνο Ζυγούρη².

Γεώργιος Βηλαράς (Βελλεράς): πρόκειται γιὰ τὸν θεῖο τοῦ Ἰωάννη Βηλαρά, ἀδελφὸ δηλ. τοῦ πατέρα τοῦ ποιητῆ γιατροῦ Στέφανου Βηλαρά³. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu καὶ τοῦ Βρασον φαίνεται πὺς ὁ Γεώργιος Βηλαράς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς γνωστότερους Ἑλληνας ἐμπόρους τῆς Τρανσυλβανίας· ὁ ἴδιος διατέλεσε μάλιστα γιὰ πολλὰ χρόνια δικαστῆς (ἐνορκος σύμβουλος) τοῦ δικαστηρίου τῆς κομπανίας τοῦ Sibiu κι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιλεκτὰ μέλη τῆς⁴. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἐντοπίζουμε στὸ Sibiu στὶς 16 Μαρτίου 1775⁵ καὶ τελευταία στὶς 12/24 Μαρτίου 1812⁶. Τὴν ἴδια μεγάλη μὲ τὸν Γεώργιο δραστηριότητα εἶχε ἀναπτύξει στὸ Sibiu κι ὁ ἀδελφὸς του(;) Θωμᾶς Βηλαράς, ἀπὸ τὰ πιὸ ἐγκριτὰ μέλη κι αὐτὸς τῆς κομπανίας⁷. Τὶς ἀρχὲς τοῦ θέρους τοῦ 1792 ἦρθε κοντὰ του στὸ Sibiu ὁ ἀνεψιὸς του Λάμπρος, γιὸς τοῦ Γιαννιώτη γιατροῦ Στέφανου Βηλαρά κι ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννη· συγκεκριμένα: στὸ ἀρχεῖο Τσοῦμπρου στὸ Βρασον σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλληνα ἐμπόρου τοῦ Βουκουρεστίου Πάνου Στεργίου πρὸς τὸν Τσοῦμπρο ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1792, μὲ τὴν ὁποία παρακαλεῖται ὁ τελευταῖος «νὰ δώσει κάθε δυνατὴ βοήθεια στὸν Λάμπρο, γιὸ τοῦ γιατροῦ Στεφάνου Βηλαρά ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ποὺ ἔρχεται στὸ Βρασον, γιὰ νὰ συνεχίσει ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ταξίδι του πρὸς τὸ Sibiu, ὅπου θὰ συναντήσῃ τὸν θεῖο του Γεώργιο Βηλαρά· ὁ Λάμπρος ἔχει ὀρισμένες δυσκολίες, γιατί δὲν γνωρίζει τὴν βλαχικὴ γλῶσσα»⁸.

Γεώργιος Μανικιάτης Σαφράνος: ὁ κορυφαῖος ἴσως τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu· τὸ ὄνομά του ἐδέσποσε γιὰ μισὸν αἰῶνα ὄχι μονάχα στὸν ἐμπορικὸ χῶρο τῆς Τρανσυλβανίας, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στὸν χῶρο τῆς Κεντρικῆς καὶ ΝΑ Εὐρώπης⁹. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Μελένικο κι εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὸ Sibiu στὰ μέσα περὶ τοῦ 18ου αἰ· ὁ γνωστὸς Ρουμάνος

1. A. S., ἀριθ. 2473/505.

2. Κωνσταντῖνο Ζυγούρη συναντῶ στὰ 1799 στὸ Ζέμου· πληροφορία τοῦ κ. I. Παπαδριανοῦ.

3. Βλ. ἐπιστολὴ Στεργίου πρὸς Τσοῦμπρο ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1792 καὶ σημ. 6.

4. A. S., passim. A. B., passim.

5. A. S., ἀριθ. 91/38.

6. A. S., ἀριθ. 2137/425.

7. A. S., passim. Σὲ ἐγγράφα τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu διακρίνουμε ἐπίσης κι ἄλλους μὲ τὸ ἐπώνυμο Βηλαράς: τὸν Χ' Μιχάλη Ἀλεξίου Βηλαρά ἀπὸ τὸ Βρασον, τὸν Γιαννάκη Βηλαρά, παχάρνικο, τὸν Jordache Βηλαρά, τὸν Θεόδωρο Βηλαρά· A. S., passim.

8. A. S., ἀριθ. 863/244.

9. Πλούσιο κι ἀνέκδοτο ἀρχεῖο ὑλικὸ γιὰ τὴν ἐμπορικὴ του δραστηριότητα γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχει στὸ Sibiu καὶ τὸ Βρασον· βλ. τοὺς καταλόγους ποὺ ἐπιμελήθηκαν οἱ D. καὶ E. Limona.

arhivist Dum. Limona πιστεύει πὼς τὴν ἐπωνυμία Σαφράνος τὴν ἔλαβε ἀπὸ τὴν ρουμανικὴ λέξι *soffran*=κρόκκος, γιὰτὶ ἦταν ἔμπορος κρόκκου¹. Στὸ Sibiu ὁ Σαφράνος ἀνέπτυξε καταπληκτικὴ δραστηριότητα κι ἡ Ἑταιρεία Μανικάτη Σαφράνου ἀπέκτησε μεγάλη φήμη, ἐνῶ παράλληλα ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὰ κοινὰ συνδέοντας ἔτσι τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu². Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ὁ N. Iorga μιλεῖ γιὰ «ἐμπορικὴ δυναστεία Μανικάτηδων»³. Ὁ Γεώργιος Μανικάτης Σαφράνος φαίνεται πὼς ὡς τὰ 1798 διηύθυνε μόνος του τὶς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις του βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς τέσσερις γιούς του⁴· σ' αὐτοὺς ὁ γέρο-Σαφράνος ἀνέθεσε τὴν 1 Ἰουνίου 1798 τὴ διεύθυνση τοῦ ἐμπορικοῦ τοῦ οἴκου. Ἔτσι ἡ Ἑταιρεία ὀνομάστηκε «Μανικάτης Σαφράνος καὶ υἱοί». Στὶς 25 Νοεμβρίου 1801 πέθανε ὁ γέρο-Μελενικιώτης ἔμπορος Σαφράνος, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε προλάβει νὰ συστήσει στοὺς γιούς του νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴν ὀνομασία «Μανικάτη Σαφράνου υἱοί»⁵. Τὰ συγκεκριμένα πλαίσια τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τοῦ οἴκου Σαφράνου τοποθετοῦνται στὰ παρακάτω κέντρα: Sibiu, Βραζον, Cluz, (Κλουζ), Timișoara (ἢ Temesvar), Βουκουρέστι, Ἰάσι, Μόσχα, Βιέννη, Λειψία, Ἄμβουργο, Τεργέστη, Βενετία, Σέρρες, ΚΠολη, Προῦσα, ὅπου μάλιστα ὑπῆρχαν καὶ ἀρκετοὶ δικοὶ του ἐμπορικοὶ ἀντιπρόσωποι⁶. Στὰ μεγάλα λιμάνια τῆς Τεργέστης, τοῦ Ἄμβουργου, ὅπου ἔφταναν ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὁ Μανικάτης Σαφράνος ἔκανε παραγγελίες τόσο γιὰ προσωπικὸ του λογαριασμό, ὅσο καὶ γιὰ προμήθειες συνεταίρων του καὶ ἀντιπροσώπων του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ κατευθύνονταν στὶς περιοχὲς Ardeal καὶ Banat (Sibiu, Βραζον, Cluz, Timișoara), καθὼς καὶ στὴν Βιέννη καὶ Πέστη, ὅπου, ὅπως εἶναι γνωστὸ, δροῦσαν ἀρκετὲς ἑκατοντάδες Ἑλλήνων, κυρίως Βορειοελλαδιτῶν, ἐμπόρων. Στὴν Βενετία ὁ Σαφράνος συνεργαζόταν μὲ τοὺς γνωστοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους Πάνου καὶ Ἰωάννου Χριστοδούλου καθὼς καὶ τὸν Δημήτριο Μπέρκο πὸν ἦταν καὶ θεῖος του. Ἀπὸ τοὺς δύο τελευταίους προμηθευόταν τὸ λεγόμενον «βενετσιάνικο» ἐμπόρευμα, δηλ.: κρέπια Μπολώνιας, ὀργαντίνα, μετάξι, τσόχα, σκουλαρίκια, δαφνόλαδο, περιδέρια, πέρλες, κανάβαρη, μάντολες, ταμπάκο κ.λ. Τὰ εἶδη αὐτὰ καταναλώνονταν

1. Βλ. τὴν πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Dumitru Limona, *Un catastih al unui companist Sibian din veacul al XVIII-lea* (=Ἔνα κατάστιχο ἑνὸς ἐμπόρου τῆς κομπανίας Sibiu, 18ος αἰ.) στὸ *Arhivele Statului-125 ani de activitate 1831-1956, București 1957*, σ. 407-415.

2. Βλ. Olga Cicanici, *Statuts de la compagnie grecque de Sibiu*, σ. 479.

3. N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. XII, σ. X.

4. Τοὺς Γεωργίτσα, Κωνσταντῖνο, Μανόλη καὶ Ἰωσήφ ὁ τελευταῖος πέθανε στὰ 1814.

5. Limona, *Un catastih al unui companist Sibian*, σ. 408.

6. Limona, ὁ.π., σ. 408.

βασικά από τους βογιάρους της Oltenia και της Βλαχίας. Προς την Βιέννη ο Σαφράνος διοχέτευε σχοινιά, δέρματα προβάτων και άγελάδων, προβιές κατεργασμένες κ.λ. Στο Βουκουρέστι έστελνε πανιά από το Linz κι άλλα μέρη, μουσελίνα από την Λειψία και το Sibiu και «βενετσιάνικο έμπορεύμα» επίσης έμπορεύμα από το Άμβουργο: ζάχαρη ραφιναρισμένη, καφέ Μαρτινίκας, πιπέρι έγγλέζικο, σοκολάτα, ταφτάδες κεντημένους, χρυσοϋφαντα, ταμβάκο, γλυκά, άμύγδαλα, πορσελάνες, κρασί Τοκάης, καπνό, ύφασματα Λειψίας κ.λ. Την άγορά Ίασίου ο Σαφράνος τροφοδοτούσε με έμπορεύμα προερχόμενο κυρίως από την Βιέννη κι άλλες περιοχές του άστριακου κράτους. Στην άγορά της Βιέννης έξάλλου ο Σαφράνος έφερε μεγάλες ποσότητες βαμβακιού μέσω της γνωστής φίρμας του μεγαλέμπορου Παναγιώτη Τζανλή¹. Στην Βιέννη στενός συνεργάτης του και τραπεζίτης του Σαφράνου ήταν ο Παναγιωτάκης Κωνσταντᾶς Χαδιός, πού ήταν πατριώτης του και έξάδελφός του². Ένας άλλος τρόπος πλουτισμού του Σαφράνου, αλλά και των άλλων γενικά έμπόρων της εποχής, ήταν το έμπόριο νομισμάτων³. Ο Σαφράνος συνδεόταν επίσης στενά και με τον μεγάλο παχάρνικο της βλαχικής άυλης Ίωάννη Χ΄ Μόσκο, Θεσσαλονικέα στην καταγωγή⁴. Θα σημειώσουμε επίσης τον σύνδεσμό του με τον συμπατριώτη του Μανασσή Ήλιάδη, τον γνωστό ιατροφιλόσοφο και καθηγητή της Άκαδημίας του Βουκουρεστίου⁵.

3. ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΟΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΣΤΗΝ ΣΚΟΠΕΛΟ (1831)

Ή τραγική μέρα της 30 Οκτωβρίου 1821 αποτέλεσε έναν από τους μοιραίους σταθμούς της νεώτερης ιστορίας της Μακεδονίας: σήμανε την κατα-

1. Ή οίκογένεια Τζανλή ήταν από τις πιό σπουδαίες έμπορικές οίκογένειες: μέλη της οίκογένειας ήταν έγκαταστημένα στο Βρασον, στο Μελένικο και στις Σέρρες, όπου διατηρούσαν έμπορικά πρακτορεία. Στα έγγραφα αυτά ή οίκογένεια πότε φέρεται ως καταγόμενη από τις Σέρρες και πότε από το Μελένικο: βλ. Α. Β., *passim*. Πολλές φορές ο Σαφράνος έγραφε στους Τζανλήδες και σε άλλους πράκτορές του στην Μακεδονία να φροντίσουν για την άδελφή του Γερακίνα, πού βρισκόταν στο Μελένικο: βλ. Α. Σ., άριθ. 1255/265, 1257/266, 1278/270, 1828/370.

2. L i m o n a, ό. π., σ. 411 κ.έ. Πλούσιο προσωπογραφικό ύλικό για την οίκογένεια Χαδιού έχει συγκεντρώσει ο Ι. Παπαδριανός.

3. Βλ. λεπτομέρειες στο L i m o n a, ό. π., σ. 412-415.

4. D. L i m o n a και E. M o i s u c, Casa comercială Ioan Hagî Moscu și Stefan I. Moscu din București (= Ή έμπορικός οίκος του Ι. Χ΄ Μόσκου και Στεφ. Χ΄ Μόσκου), «Revista Arhivelor» 37 (1975) 256-271.

5. Για τις σχέσεις των δύο άνδρών βλ. Α. Σ., *passim*, Α. Β., *passim*: πρβλ. L i m o n a, ό. π., σ. 411. Βιογραφικά του Ήλιάδη στης: A r i a d n a C a m a r i a n o - C i o r a n, Les Académies Princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 397-407.

στολή μιᾶς πλατιάς ἐπαναστατικῆς ἐξέγερσης ποῦ εἶχε ἀρχίσει στὰ μέσα Μαΐου στὴν Χαλκιδικὴ μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Ἑμμανουὴλ Παπᾶ¹. Τὴν ἴδια μέρα διακόσιες οἰκογένειες τῆς Χαλκιδικῆς κατέφυγαν σὲ ἑλληνικά καράβια, ποῦ ἦταν ἀγκυροβολημένα σὲ διάφορες ἀκτὲς τῆς Κασσάνδρας κι ἀπὸ ἐκεῖ ἔφτασαν στὴν Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο². Πολλὲς ἀπὸ τὶς οἰκογένειες αὐτὲς θὰ τὶς συναντήσουμε νὰ παίρνουν μέρος στὸν Ἀγώνα³ καὶ στὴ συνέχεια, μετὰ τὴ λήξη του, νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ἔργα εἰρηνικά. Σ' αὐτὲς τὶς ἐπιχειρηματικὲς ἐνασχολήσεις τους θὰ τοὺς παρακολουθήσουμε ἐδῶ μὲ βάση τὶς πράξεις τοῦ Βιβλίου τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου⁴· κι ἓνα χαρακτηριστικὸ ἐπιπλέον: οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς, δέκα χρόνια περίπου μετὰ τὴν προσφυγιά τους, εἶναι δεμένοι μὲ τὸν τόπο τους, ὅπου ἔρχονται γιὰ ἐμπορικὲς δουλειὲς ἢ γιὰ διευθέτηση προσωπικῶν ὑποθέσεων τους⁵. Ἐνα μεγάλο μέρος ἐξάλλου τῶν Κασσανδρινῶν ποῦ συναντοῦμε στὸ διάστημα Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1831 στὸ Βιβλίο τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου φαντάζομαι πὼς θὰ εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴν Σκόπελο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα ἢ καὶ μετὰ τὴ λήξη του. Αὐτοὶ στὴ συνέχεια ἐπιδόθη-

1. Γιὰ τὰ γεγονότα στὴν Χαλκιδικὴ στὴν κρίσιμη περίοδο ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1821 ὡς τὸν Νοέμβριο τῆς ἴδιας χρονιάς ὑπάρχει πλούσια βιβλιογραφία· σημειώνουμε ἐδῶ τὴν κυριότερη: I. K. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832, ἔκδ. β', Θεσσαλονίκη 1950, σ. 63-108, Ἄ ν ω ν ὄ μ ο υ (αὐτόππου μάρτυρος τῶν γεγονότων), Ἄπο τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1821, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 18-25, Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Νέα ἱστορικά στοιχεῖα γιὰ τὶς ἐπανάστασεις τοῦ 1821 καὶ 1854 στὴ Μακεδονία, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης» 7 (1956) 63-103 (πρβλ. «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 30-36), Ἰ ω. Μ α μ α λ ἄ κ η, Ἡ ἐπανάστασις στὴ Χαλκιδικὴ τὸ 1821 --Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ ὁ ρόλος τοῦ Ἑμμ. Παπᾶ, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 37-52, Τ ο ὕ ἱ δ ι ο υ, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας» 14 (1960) 406-549, Ἄ π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 551-581 καὶ Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἀνέκδοτα ἱστορικά στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονίκη 1975, passim.

2. Βλ. Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 6· τ ο ὕ ἱ δ ι ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 573 (χάρτης ἀριθ. 18), ὅπου σημειώνεται ἡ πορεία ποῦ ἀκολούθησαν οἱ πρόσφυγες τῆς Χαλκιδικῆς· πρβλ. καὶ Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, ὁ.π., σ. 152-183.

3. Βλ. Γ. Χ ι ο ν ἱ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, «Μακεδονικά» 12(1972) 34-64.

4. Βλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 403-405, ὅπου σύντομη παρουσίαση τοῦ (βιβλίου) κώδικα.

5. Πολλοὶ στὸ μεταξὺ πρόσφυγες τῆς Κασσάνδρας εἶχαν ἐπιστρέψει στὶς ἐστίες τους, ὅταν πληροφορήθηκαν τὴν ἐπιεικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀβδούλ Ἀμποῦτ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σιθωνίας· βλ. Β α κ α λ ο π ο ὄ λ ο υ, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα, σ. 27-28.

καν σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες μικρὴ ἰδέα, ὅπωςδὴποτε, μᾶς δίνουν οἱ πράξεις τοῦ βιβλίου ποὺ ἐξετάζουμε. Ἕνα ἄλλο σημεῖο ποὺ πρέπει νομίζουμε νὰ ἐπισημάνουμε εἶναι ἡ συχνὴ παρουσία Κασσανδρινῶν κι ἄλλων Μακεδόνων στὶς πράξεις τοῦ Μνήμονος Σκοπέλου· πὶὸ συγκεκριμένα: ἀπὸ τὶς 310 πράξεις τοῦ βιβλίου στὶς 54 ἀναφέρονται μονάχα Κασσανδρινοὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι Μακεδόνες—ποσοστὸ ποὺ δείχνει τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν Μακεδόνων γενικὰ ποὺ βρισκόταν τὰ χρόνια αὐτὰ στὴν Σκόπελο. Στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦν περιλήψεις πράξεων τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου, στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται Μακεδόνες πρόσφυγες. Μετὰ τὴν περίληψη ἀκολουθεῖ, ὅπου χρειάζεται σχολιασμός. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 ἔγγραφο δημοσιεύεται αὐτοῦσιο λόγῳ τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντός του.

1. φ. 8-9 (πράξη 13/15, 14 Ἰανουαρίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Μαστρογιάννης Δημητρίου, Ἀναγνώστης Γαρόφαλου, Γεώργιος Πανταζῆ καὶ Νικόλαος Δημητρίου συμφωνοῦν μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Μελισσᾶ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ κόψουν μὲ δικά τους ἔξοδα γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μελισσᾶ ἕκατὸ ξύλα «βουβὰ πευκίσια» πρὸς 13 φοίνικες καὶ 20 λεπτὰ τὸ ἕνα· ὑπάρχει καὶ ποινικὴ ρήτρα σὲ περίπτωσι ἀθέτησις τῆς συμφωνίας.

βουβὸ (τὸ) = παχιὰ καὶ μεγάλη ξύλινη δοκὸς κατάλληλη καὶ γιὰ κατασκευὴ πλοίων. Μαστρογιάννης Δημητρίου: ἐπίτροπος τῆς Χερσονήσου Κασσάνδρας τὸ 1821· βλ. Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, σ. 524.

2. φ. 16-17 (πράξη 22/25, 22 Ἰανουαρίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Γεώργιος Ἀδάμ καὶ Γιαννάκης Παποῦς συμφωνοῦν μὲ τὸν Σκιαθίτη Κωνσταντῆ Μπαλαλᾶ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ κόψουν γιὰ λογαριασμὸ του διακόσια ξύλα «βουβὰ πευκίσια» πρὸς 33 γρόσια τὸ καθένα· γιὰ «ἄρραβῶνα τῆς συμφωνίας» τοὺς καταβλήθηκαν 3.000 γρόσια. Ἐπρεπε ἀκόμη νὰ φορτώσουν μέσα σὲ 25 μέρες μιὰ «καϊκιά» μὲ 80 περίπου ξύλα. Ὑπάρχει καὶ ποινικὴ ρήτρα.

Γεώργιος Ἀδάμ(ης): ἐπίτροπος χερσονήσου Κασσάνδρας τὸ 1821 (Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα κ.λ., σ. 524). Ὁ Ἀδάμ, κάτοικος Σκοπέλου στὰ μητρῶα τῶν ἀγωνιστῶν, ὑπῆρξε ἀξιοματικὸς σ' ὅλο τὸ διάστημα τοῦ Ἀγῶνα· Γ. Χ. Χι ο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, σ. 39. Συγγενῆς του θὰ ἦταν ὁ Λάμπρος Ἀδάμ ἢ Ζορμπᾶς Κασσανδρινὸς ποὺ ἐπικεφαλῆς Μακεδόνων ἀγωνιστῶν ἔπαιξε στὰ Ψαρά· βλ. Γ. Χ. Χι ο νί δ η, Ἐγγραφα τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, «Μακεδονικά» 14 (1974) 103, 105.

Γιαννάκης Παποῦ (ἄλλοῦ Παπᾶ): ἐπίτροπος χερσονήσου Κασσάνδρας (Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα, σ. 528). Γιὰ τὸν Γιαννάκη Παποῦ βλ. καὶ ἀριθμ. 5, 9. Μήπως ὁμοίως πρέπει νὰ τὸν ταυτίσουμε μὲ τὸν ἀγωνιστὴ τῆς Χαλκιδικῆς Παπᾶ-Γιαννάκη, ποὺ τὴ χήρα του Γερακίνα συναντοῦμε στὰ 1833 στὸ Ναύπλιο· βλ. Ἐγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ κ. Στεφάνου Ἀθ. Κοτσιάνου, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1963) 25-26.

3. φ. 19-20 (26/29, post 22 ante 26 Ἰανουαρίου 1831)—Μαρτυρικὸν τοῦ λοχαγοῦ Γ. Κριζάνου πρὸς τὸν ἑκατόνταρχον Κωνσταντῖνον Δρίζογλου, μὲ τὸ ὅποιο βεβαιώνει ὅτι ὁ Κ. Δρίζογλου ἀναχώρησε μαζί του στίς 13 Ὀκτωβρίου 1821 ἀπὸ τὸ Παλιοροχώρι μὲ ἄδεια τοῦ χιλίαρχου Καρατάσου καὶ ἤρθαν στὴν Σκόπελο, γιὰ νὰ δοῦν τίς οἰκογένειάς τους· ἐκεῖ, ἀφοῦ ἔμειναν λίγες μέρες ἐτοιμάστηκαν νὰ ἐπιστρέψουν, ἀλλ' ἀσθένησε βαριά ὁ Κ. Δρίζογλου, ποῦ εἰδοποίησε τὸν χιλίαρχο Καρατάσο μέσω τοῦ λοχαγοῦ Κριζάνου πὼς μόλις γιатρευτεῖ θὰ ἐπιστρέψει.

4. φ. 20-21 (26/31, 26 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης δανείστηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Γεωργίου ἀπὸ τὴν Ὀρμύλια 144 φοίνικες.

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: βλ. ἔγγρ. 8, 10, 35, 39.

5. φ. 21-22 (27/33, 27 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Γιαννάκης Παπᾶς, Κασσανδρινός, εἶναι συμμετοχὸς καὶ συνιδιοκτήτης τῆς γολέτας «Ἅγιος Δημήτριος» ποῦ πουλήθηκε.

Γιὰ τὸν Γιαννάκη Παπᾶ (Παποῦ) βλ. καὶ ἔγγρ. 2, 9.

6. φ. 26-27 (31-39, 31 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Ἀλέξης Κυρίτζης, Κασσανδρινός, κύριος τῶν πέντε ὀγδόων τῆς γολέτας Φίλιππος, χωρητικότητας 48 ⁵⁶/₉₄ ἑλληνικῶν τόννων, πούλησε τὸ $\frac{1}{8}$ στὸν συμπατριώτη του Μανόλη Ἰωάννου ἀντὶ 720 φοινίκων ἢ 1.800 γροσίων.

Ἀλέξης Κυρίτζης: βλ. ἔγγρ. 11, 12· πιθανότατα συγγενῆς (γιός;) τοῦ Κασσανδρινοῦ Ἀγγελῆ Κυρίτση, κατοικοῦ Σκοπέλου, ποῦ ὑπηρετήσε ὡς ὑπαξιωματικὸς στὸν Ἀγώνα μαζί μὲ τοὺς γιούς του· βλ. Χι ο ν ἰ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 49. Μανόλης Ἰωάννου: μήπως πρόκειται γιὰ τὸν Ἐμμανουὴλ Ἰωάννη, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται ὡς Μακεδόνας ποῦ εἶχε λάβει μέρος στὸν Ἀγώνα ἐπικεφαλῆς στρατιωτῶν; (Χι ο ν ἰ δ η, ὀ.π., σ. 41).

7. φ. 34-35 (5/47 5 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μιχάλης Μαργαρίτης, Κασσανδρινός, πλοίαρχος «τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ γολετομβρικοῦ ἢ Ἀθηναῶ» ὑπόσχεται νὰ πληρώνει στὸν πρῶην πλοίαρχο Ἰωάννη Κόπανο Καρτζιώτη πλοιαρχικὰ μερίδια.

Μιχάλης Μαργαρίτης (Χίμος): βλ. καὶ ἔγγρ. 19, 23· ἀναφέρεται καὶ στοῦ Γ. Χ. Χι ο ν ἰ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 58 ὡς Μιχ. Μαργαρίτης Δῆμος ἀπὸ τὴν Σασσάνδρα (sic). Στίς πράξεις τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου φέρεται ὡς Χίμος - Ἰωάννης Κόπανος Καρτζιώτης, βλ. καὶ ἔγγρ. 19.

8. φ. 35 (6/48, 6 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης καὶ ὁ Ἰωάννης Χριστοδοῦλου Κοτζιά, Κασσανδρινοί, «ἔχοντες διαφορὰν δοσοληψίας περὶ τῶν εἰς Κασσάνδραν συντροφικῶν τῶν βουβῶν καὶ μὴ συμβιβαζόμενοι μόνοι τῶν μεταξύ τῶν, ἀπεφάσισαν ἀμφοτέροι συμφῶνως ἵνα καθυποβάλλωσιν αὐτὰς ὑπὸ μιᾶς αἰρετοκρισίας».

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: βλ. ἔγγρ. 4, 10, 35, 39· κατάγεται πιθανότατα ἀπὸ τὸ Παλιούρι τῆς Χαλκιδικῆς. Ἰωάννης Χριστοδοῦλου Κοτζιά: νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τὸν ταυτίσουμε μὲ τὸν Κούτζια (ἢ Κούνζια) Γ. Ἰωάννη πού ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Χιονίδη, Οἶ εἰς τὰ μητρώα, σ. 53. Γιὰ τὴν οἰκογένεια Κοτζῆ τῶν Βασιλικῶν βλ. Ἀχ. Βαμβακοῦδη, Πορτραῖτα Ἑλλήνων Ἐπαναστατῶν τοῦ 21-Ἡ οἰκογένεια Βασιλείου Κοτζῆ ἢ Κότζογλου τῶν Βασιλικῶν, Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς, Βασιλικά-Ἱστορία-Λαογραφία, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 21-22 (1972) 20 κ.έ.

Γιὰ τὸ θέμα τῶν αἵρετοκριτῶν βλ. Ν. Ι. Παπαζοπούλου, Τριπλῆ διαμάχη δικαίων κατὰ τὴν ἐπίλυσιν κληρονομικῆς διαφορᾶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν» 12-ε', Ἀφιέρωμα εἰς Χαράλαμπος Ν. Φραγκίσταν, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 599, 600, 601.

9. φ. 37-38 (7/51, 7 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γιαννάκης Παποῦ, Κασσανδρινός, καθιστᾷ ἐπίτροπὸ τοῦ τὸν Θεόδωρο Ἰωάννου· ὁ Παποῦς μεταβαίνει μὲ τὸν σύντροφό του Κωνσταντῆ Βαρσάμη, Κασσανδρινό, στὴν Σύρα, γιὰ νὰ «θεωρήσωσι τοὺς λογαριασμοὺς τῆς πωληθείσης συντροφικῆς τῶν γολέτας ὀνομαζομένης ὁ Ἅγιος Δημήτριος».

Γιαννάκης Παποῦς: βλ. ἔγγρ. 2, 5. Κωνσταντῆς Βαρσάμης: βλ. ἔγγρ. 32, 41.

10. φ. 39 (9/55, 9 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης δανείστηκε ἀπὸ τὸν «μπαζανάκη» τοῦ Στέργιον Κωνσταντίνου Σεϊμένη 239 φοίνικες.

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: βλ. ἔγγρ. 4, 8, 35, 39.

11. φ. 40 (10/56, 10 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Ἀλέξης Κυρίτσης, Κασσανδρινός, παρουσιάζει στὸν Δημόσιο Μνήμονα Σκοπέλου ἔγγραφο τῆς δημογεροντίας Κασσάνδρας καὶ τοῦ ζαμπέτη Ἀλῆ ἀγᾶ μὲ ἡμερομηνία 22 Ἰανουαρίου 1831, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἀποζημιώθηκε ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Ζούγκα «λαβὼν παρ' αὐτοῦ τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσεν ἑκατὸν πενήκοντα τέσσερα γρόσια ἀριθ. 154, πρὸς τὸν ἀγᾶν τῆς Κασσάνδρας, διὰ τὸν μπιτερμὲ ἐβδομήκοντα ἑπτὰ ἀριθ. 77 αἰγιδίων, τοῦ αὐτοῦ Γ. Ζούγκα, τὰ ὁποῖα ἐβαρκάρησεν προλαβόντως ὁ αὐτὸς Γ. Ζούγκας ἀπὸ Κασσάνδραν εἰς τὴν γολέταν τοῦ Κ. Ἀλέξη Κυρίτση, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν καὶ χωρὶς νὰ πληρώσῃ τὸν μπιτερμὲ του, ὡς διαλαμβάνει τὸ διαληφθὲν ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπαρουσίασε πρὸς τὸν αὐτὸν Γ. Ζούγκαν. Ὅθεν θέλει μένει τοῦ λοιποῦ ὁ ρηθεὶς Γ. Ζούγκας ἀκαταζήτητος καὶ ἀνενόχλητος παρὰ τοῦ Ἀλέξη Κυρίτση περὶ τῶν ἀνωτέρω 154 γροσίων...».

Ἀλέξης Κυρίτσης: βλ. ἔγγρ. 6, 12. Ζαμπέτης=ἀστυνόμος, μπιτερμπές=εἶδος φόρου(·).

12. φ. 40 (10/57, 10 Φεβρουαρίου 1831). Ναυλοσυμφωνητικὸν τοῦ Ἀλέξη Κυρίτση, πλοιάρχου τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ Φίλιππος μὲ τὸν Ψαριανὸ Μικὲ Κουρκουτόπουλο, γιὰ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ φορτώσουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Κουρκουτόπουλου ξύλα, πού θὰ τὰ μεταφέρουν

ἔπειτα στὴν Σύρα· τὰ ξύλα θὰ φορτώνονταν «εἰς τὸ παράλιον λεγόμενον Χροῦσον ἕως εἰς Πολύχρονο».

Ἄλέξης Κυρίτσης: βλ. ἔγγρ. 6, 11. Χροῦσο καὶ Πολύχρονο, γνωστὰ παράλια στὴν Χερσονήσο τῆς Κασσάνδρας: βλ. Ν ο μ ὸ ς Χ α λ κ ι δ ι κ ῆ ς, ἔκδ. Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν, Ἀθήνα 1962, σ. 146, 147, 154-155. πρβλ: Ν ι κ ο λ ᾶ ο υ Β. Χ ρ υ σ α ν θ ῖ ο υ, Αὐτοσχέδιος περιγραφή τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, ΚΠολις 1870.

13. φ. 42 (11/59, 11 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μαστρογιάννης Φ. Σπανόπουλος καὶ ὁ αὐτάδελφός του Κωνσταντῆς Σπανόπουλος, συνιδιοκτῆτες τοῦ πλοιαρίου Μαῖστράκι ὀνομαζομένου ὁ Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας ἐνάμισυ ἑλληνικοῦ τόννου, δηλώνουν ὅτι τὸ πούλησαν στὸν Ἰωάννη Τζατζαρώνη, Κασσανδρινό, πρὸς 120 φοίνικες, δηλ. 300 γρόσια.

Μιχαὴλ Ἀθανάσιος: βλ. ἔγγρ. 48,50· ἀλλοῦ τὸν συναντοῦμε ὡς Μιχαὴλ Ἀθανάσιος ἱππρῆτση ὡς στρατιώτης στὸν Ἀγώνα, Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 59.

14. φ. 45-46 (15/64, 15 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μαστρογιάννης Φ. Σπανόπουλος καὶ ὁ αὐτάδελφός του Κωνσταντῆς Σπανόπουλος, συνιδιοκτῆτες τοῦ πλοιαρίου Μαῖστράκι ὀνομαζομένου ὁ Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας ἐνάμισυ ἑλληνικοῦ τόννου, δηλώνουν ὅτι τὸ πούλησαν στὸν Ἰωάννη Τζατζαρώνη, Κασσανδρινό, πρὸς 120 φοίνικες, δηλ. 300 γρόσια.

Τζατζαρώνης Ἰωάννης: βλ. καὶ ἔγγρ. 15. Συγγενῆς προφανῶς τοῦ συνώνυμου Κασσανδρινοῦ ἀγωνιστῆ τοῦ Ὁ21, ποῦ χάθηκε μαζί με τὴν οἰκογένειά του στὴν καταστροφή τῶν Ψαρῶν, βλ. Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 48. Τὸν ἴδιο καιρὸ διακρινόταν καπετάνιος Τ ζ α τ ζ α ρ ῶ ν η ς στὴν περιοχή τοῦ Πηλίου καὶ τῶν νησιῶν· βλ. Ἀ ν δ ρ ῆ α Μ ᾶ μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τ. 7, σ. 22-26.

15. φ. 55 (20/76, 26 Φεβρουαρίου 1831). Ὁμολογία τοῦ Ἰωάννη Τζατζαρώνη, Κασσανδρινοῦ, ὅτι δανείστηκε ἀπὸ τὴν Ἀσημίνα Συκιώτισσα 207 φοίνικες.

Ἀσημίνα Συκιώτισσα: προφανῶς κατάγεται ἀπὸ τὴν Συκιά Χαλκιδικῆς.

16. φ. 64 (28/88, 28 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Δημήτριος Χρίστου Καραβασιλίου, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Γεώργιο Κώστα Ἀργυρακόπουλο 100 φοίνικες.

17. φ. 64-65 (29/89, 29 Φεβρουαρίου 1831), Πωλητήριο—Ὁ Ἰωάννης Βαρύτιμος Φλαμουρᾶς ἀπὸ τὸ Μυριόφυτο τῶν Γανοχώρων, σύζυγος τῆς κ. Γκιολοῦς, θυγατέρας τοῦ Νικολοῦ Μουρασαλῆ ἀπὸ τὴν Σκόπελο, δήλωσε ὅτι ἐπειδὴ πούλησε σήμερα τὰ κτήματα καὶ ὑποστατικά τῆς σύζυγος του, δηλ. σπίτι, ἀμπέλι, ἐλαιῶνα, χωράφι κλπ. καὶ εἰσέπραξε αὐτὸς τὰ χρήματα, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν πούλει κι αὐτὸς σήμερα στὴ σύζυγό του «τὸ εἰς τὴν πατρίδα του Μυριόφυτον, ἐκ πατρικῆς του κληρονομίας ὑπεξούσιόν του ὀσπή-

τιον, ὁμοῦ μὲ τὴν πέριξ αὐτοῦ περιοχὴν κείμενον εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ γειτνιάζον τὸ τοῦ Χ' Γεωργάκη Κακόπουλου, τοῦ Δαμιανοῦ Τζαπαϊορχου καὶ τοῦ Χ' Κανακάρη καὶ ἔμπροσθεν δρόμον δημόσιον, ὡσαύτως καὶ ἓν ἀμπέλιον κείμενον εἰς τὴν θέσιν τὴν λεγομένην τοῦ Πασιδᾶ, πλησίον τοῦ Χ' Ἀχμέτη καὶ τοῦ Καῖρη Σκοπελίτου...».

18. φ. 69-70 (3/94, 3 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἰωάννης Βαρύτιμος Φλαμουρᾶς ἀπὸ τὸ Μυριόφυτο τῶν Γανοχώρων, γαμβρὸς τοῦ Νικολάου Μουρασαλιῆ Σκοπελίτη, καὶ ἡ σύζυγός του Γκιουλῶ, πούλησαν ἓνα κτῆμα μὲ ἐληγὲς στὴ θέση Ἐπισκοπῆ [καὶ φ. 70, ὅπου πράξη πώλησης κτήματος στὴ θέση Λαλαριᾶ στίς 3 Μαρτίου 1831].

19. φ. 67 (2/92, 2 Μαρτίου 1831). Συνυποσχετικὸ τοῦ Ἰωάννη Κόπανου Καρτζιώτη καὶ τοῦ Μιχάλη Μαργαρίτη Χίμου, Κασσανδρινοῦ, πού ὀρίζουν αἰρετοκριτὲς στίς δοσοληψίες, λογαριασμοὺς καὶ διαφιλονικησεις τοῦ συντροφικοῦ τους πλοίου βρικίου ὀνομαζομένου «ἡ Ἀθηνᾶ».

Ἰωάννης Κόπανος Καρτζιώτης: βλ. ἔγγρ. 7. Μιχάλης Μαργαρίτης Χίμος, βλ. ἔγγρ. 7, 23. Γιὰ τοὺς αἰρετοκριτὲς βλ. σχόλια ἔγγρ. 8.

20. φ. 75 (4/101, 4 Μαρτίου 1831). Ὁ Ρήγας Ἰωάννου, Κασσανδρινός, κάτοικος Σκοπέλου, ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Κασσάνδρα καὶ ἀφήνει ἐπίτροπό του τὸν ἀδελφό του Στέριο Ἰωάννου, γιὰ νὰ ζητήσῃ μέσω τοῦ Εἰρηνοδικείου Σκοπέλου 210 γρόσια ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Δημητρίου Παραθυρᾶ.

Ρήγας Ἰωάννου: πρβλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 405. Στέριος Ἰωάννου: ὑπῆρθε ὡς ἀξιωματικὸς στὸν Ἀγώνα· βλ. Χι ο ν ἰ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 52 (συνώνυμός του ἦταν καὶ ὑπαξιωματικὸς τοῦ Ἀγώνα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο· βλ. Χι ο ν ἰ δ η, ὀ.π.).

21. φ. 76 (5/103, 5 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ-Βασιλείου Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Ἀμούτζια Ζαγοραῖο 148 φοίνικες.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 38, 44, 53· ἦταν ὑπαξιωματικὸς στὴ διάρκεια τοῦ Ἀγώνα· Χι ο ν ἰ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 54. Κωνσταντῖνος Ἀμούτζιας Ζαγοραῖος: βλ. ἔγγρ. 25.

22. φ. 76 (6/104, 6 Μαρτίου 1831). Ὁ Νάνος Ἐμμανουήλ Ὀλύμπιος δανεῖζει στὸν Ἀντώνιο Παπᾶ Κωνσταντῖνου Ξεροχωρίτη 600 φοίνικες.

Ὁ Νάνος κι ὀρισμένοι ἄλλοι Λιβαδιῶτες πού ἐντοπίσαμε στὴ συνέχεια (ἔγγρ. 29, 30, 31) εἶναι προφανῶς ἐπαναστάτες-πρόσφυγες Θεσσαλομακεδόνες πού βρέθηκαν στίς Β. Σποράδες ἀπὸ τὴν Χαλκιδικὴ καὶ τὸν Ὀλυμπο καὶ πού δροῦσαν στὴν Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο σύμφωνα μὲ τίς προσωπικὲς διαθέσεις τῶν ἀρχηγῶν τους· βλ. Βα κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα, σ. 32-34, 39-46.

23. φ. 83 (12/114, 12 Μαρτίου 1831). Ὁ Μαστρογεώργης Ἀναστασίου

Βαϊνᾶς, Κασσανδρινός, κάτοικος Σκοπέλου, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Μιχάλη Μαργαρίτη Χίμο, Κασσανδρινό, 40 φοίνικες.

Μιχάλης Μαργαρίτης Χίμος: βλ. ἔγγρ. 7, 19.

24. φ. 86 (17/20, 17 Μαρτίου 1831). Ὁ Ρήγας Ἀθανασίου Ἀμπουζᾶς, Κασσανδρινός, καταγγέλλει ὅτι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1830 «ἐμβαρκάρωντος εἰς Κασσάνδραν τοῦ κ. Χριστοδοῦλου Ρήγα Κασσανδριανοῦ, τραγιά εἰς τὸ ἑλληρικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον τοῦ πλοιάρχου κ. Δημητρίου Κυργιαζῆ Μιντζηλιώτου, συνέλαβον αὐτὸν ὁ κ. Χιμευτός*, πατὴρ τοῦ Καπετὰν Ἀναστάση, καὶ τὸν ἐξημίωσεν ἀδίκως καὶ δυναστικῶς, πέρνοντάς του γρόσια τεσσαράκοντα ἀριθ. 40 προφασιζόμενος εἰς ματαίαις προφάσεις».

Χιμευτός Ἀναστάσιος: βλ. ἔγγρ. 34, 40, 41· ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς καὶ ὁ πρόκριτος Κασσανδρινός Γιαννιὸς Χ΄ Χριστοδοῦλου ὄρισαν τὸν Χιμευτὸ ὡς ἀρχηγὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ποῦ θὰ ξεσήκωναν τὰ Βασιλικά—πράγμα ποῦ ἐγινε στίς 29 Μαΐου 1821· βλ. Ἀχιλ. Βαμβακοῦ ὁδῆ, Τὰ Βασιλικά στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς», τεύχος 9-10 (1965) 259, 263· πρβλ. τὸ Ὑδίου, Βασιλικά Ἱστορία-Λαογραφία 21-22 (1972) 24 κ.έ. Γιά τὸν Ἀναστάση Χιμευτὸ βλ. καὶ τὸ ἰδιαίτερο λήμμα ποῦ εἶναι ἀφιερωμένο σ' αὐτὸν στοῦ Βασ. Γ. Ματαυτση, Ἱστορικὲς ἀφηγήσεις καὶ πληροφορίες ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα (1821-1912), «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 25-26 (1974) 33-34. Τὸν Ἀναστάση Χιμευτὸ συναντοῦμε χιλιάρχο στὰ 1823· μετὰ τὸν τίτλον αὐτὸν ὑπῆρξε σ' ὅλο τὸν Ἀγώνα· Χιονίδῆ, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 48. Χριστόδουλος Ρήγα: βλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 405.

25. φ. 87 (17/121, 17 Μαρτίου 1831). Ὁ Κωνσταντῆς Ἀμούτζιας, Ζαγοραῖος, ὁμολογεῖ ὅτι τὸν περασμένο Δεκέμβριο (1830) ὁ πλοίαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου «Μαῖστρος», κ. Δημήτριος Γεωργίου, Κασσανδρινός, ἄφησε στὸν ἐμπορικὸ οἶκο τοῦ Ἀναγνώστη Μπαρούτζικου φορτίο μεσιτάρι, γιὰ νὰ πουληθεῖ ἀργότερα σὲ καλύτερη τιμὴ· αὐτὸ ἐγινε μετὰ «κοινήν γνώμην καὶ τῶν ναυτῶν του» καὶ «διὰ κοινήν ὅμως τοῦ πλοίου καὶ τῶν ναυτῶν του εἴτε ὠφέλειαν εἴτε ζημίαν».

Κωνσταντῆς Ἀμούτζιας: βλ. ἔγγρ. 21. Δημήτριος Γεωργίου: ὑπαξιωματικὸς στὴ διάρεια τοῦ Ἀγώνα καὶ κάτοικος Λοκρίδος ἀργότερα· Χιονίδῆ, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 50.

26. φ. 86 (18/123, ;1830). Ὁ Δημήτριος Χριστοδοῦλου Σκανδάλης, Μαντεμοχωρίτης, δανείζεται ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Παναγιώτη Πολυχρόνου Ζαγκλίδη 100 φοίνικες.

Συναντῶ Χριστοδοῦλου Δημήτριο, Κασσανδρινό καὶ κάτοικο Σκοπέλου, ποῦ ὑπῆρξε στρατιώτης στὸν Ἀγώνα, Χιονίδῆ, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 56. Συναντῶ ἐπίσης καὶ Ἀβραηκίνα σύζυγο Δημητρίου Σκαντάλη, Μαντεμοχωρίτη· βλ. ἔγγρ. 52.

27. φ. 91 (20/128, 20 Μαρτίου 1831). Ὁ Νικόλαος Θεοδωρίδης, Κασ-

* Χιμευτᾶς στὸ χειρόγραφο.

σανδρινός, δανείζει στον Ἀντώνιο Ἰωάννου Λέκα Καρτζιώτη, πλοίαρχο τοῦ πλοίου Μαρτίγος, ὀνομαζομένου Ταξιάρχης 200 φοίνικες.

Ἀντώνιος Ἰωάννου Λέκα Καρτζιώτης, βλ. ἔγγρ. 33.

28. φ. 93 (21/132, 21 Μαρτίου 1831). Ὁ Κωνσταντῖνος Χ' Ἐϋθυμίου, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντὴ Γαρόφαλο, Κασσανδρινό, 100 φοίνικες.

Κωνσταντῆς Γαρόφαλος: βλ. ἔγγρ. 48. Κωνσταντῆς Χ' Ἐϋθυμίου: βλ. ἔγγρ. 41.

29. φ. 97 (24/138, 24 Μαρτίου 1831). Ὁ Ξανθὸς Στεριανοῦ, ἀπὸ τὸ χωριὸ Λιβᾶδι, δηλώνει ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο Στερίου τὸν Μάιο τοῦ 1830 ὅσα περιλαμβάνει ἡ διαθήκη τοῦ μακαρίτη ἀδελφοῦ του Ἰωάννου Στεριανοῦ.

Βλ. σχόλια ἔγγρ. ἀριθ. 22. Τὴν ἴδια περίοδο διακρίνονται στὴν περιοχὴ Πηλίου καὶ Β. Σποράδων καπετάνιοι ὀνομαζόμενοι Στεριανοῦ, Ἀ ν δ ρ έ α Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τ. Ζ', σ. 22-26.

30. φ. 98 (24/139, 24 Μαρτίου 1831). Ὁ Ξανθὸς Στεριανοῦ Κοντογιάννης ἀναχωρεῖ σήμερα γιὰ τὸ Λιβᾶδι καὶ καθιστᾷ ἐπίτροπό του τὸν συμπατριώτη του Θεοδόσιο Στέριο, πὺ θά μεταβεῖ στὸ Παλιοροχώρι γιὰ νὰ εἰσπράξει ἀπὸ τὸν Στρατὴ Γιοβάνη 336 γρόσια, τὰ ὁποῖα ἀνήκαν στὸν μακαρίτη ἀδελφό του Ἰωάννη Στεριανὸ—σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη του τῆς 20 Μαΐου 1830—ὁ ἐπίτροπος μάλιστα εἶχε δώσει στὸν Ξανθὸ τὰ 336 αὐτὰ γρόσια.

31. φ. 99 (24/140, 24 Μαρτίου 1831). Ὁ αὐτὸς Ξανθὸς καθιστᾷ ἐπίτροπό του καὶ πάλι τὸν Θεοδόσιο Στέριο, πὺ θά παραλάβει ἀπὸ τὸν Χρῆστο Παναγιώτη, Κασσανδρινό, ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄθητος, 200 γρόσια πὺ χρωστοῦσε στὸν μακαρίτη ἀδελφό του.

32. φ. 100 (24/142, 24 Μαρτίου 1831). Ὁ Κωνσταντῆς Βαρσάμης, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὴν Στεριανὴ Κουμριανοῦ Σκιότισσα 80 φοίνικες 200 γρόσια.

Κωνσταντῆς Βαρσάμης: ἔγγρ. 9, 41. Σκιότισσα: προφανῶς Συκιώτισσα

33. φ. 100 (24/144, 24 Μαρτίου 1831). Ὁ Κωνσταντῆς Γαρόφαλος Τζάμης, Κασσανδρινός, δάνεισε στὸν Ἀντώνιο Ἰωάννου Λέκα Καρτζιώτη 120 φοίνικες ὡς θαλασσοδάνειο γιὰ φόρτωση ξυλείας ἀπὸ τὴν Ζαγορὰ καὶ μεταφορὰ τῆς στὸ Ναύπλιο.

Ἀντώνιος Ἰωάννου Λέκας Καρτζιώτης: ἔγγρ. 27.

34. φ. 102 (26/147, 26 Μαρτίου 1831). Ὁ Γαρόφαλος Γεωργίου, Κασσανδρινός, ἐπειδὴ ἀναχώρησε ἐκείνη τὴ μέρα ἀπὸ τὴν Σκόπελο, ἄφησε ἐπίτροπό του τὸν Βασίλη Στεφάνου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, γιὰ τὶς διαφορὲς πὺ εἶχε μὲ τὸν Γιαννάκη Χιμευτό.

Ἰωάννης Χιμευτός: ἔγγρ. 24, 40, 41. Ὁ Ἰωάννης Χιμευτός ὑπηρέτησε σ' ὅλη τὴ διάρ-
κεια τοῦ Ἀγώνα ἐπικεφαλῆς στρατιωτῶν· στὰ 1830 ἦταν λοχαγὸς στὸ 16ο τάγμα Χι-
ο-νίδη, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 48. Βασίλης Στεφάνου: βλ. ἔγγρ. 50.

35. φ. 104-105 (28/152, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Πα-
λιοριώτης, Κασσανδρινός, καὶ ὁ Σωτήρης Εὐσταθίου συμφωνοῦν νὰ μετα-
βεῖ ὁ πρῶτος στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ φέρει στὴν Σκόπελο γιὰ λογαριασμὸ
τοῦ δεύτερου 34 ξύλα «βουβά».

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: βλ. ἔγγρ. 4, 8, 10, 39.

36. φ. 107 (28/155, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Μιχάλης Γραμμένος, Κασσαν-
δρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντὴ Νικολάου, Μαντεμοχωρίτη, 124^{80/100}
φοίνικες.

Μιχάλης Γραμμένος: ἔγγρ. 40. Κωνσταντὴς Νικολάου: ἀπὸ τοὺς πρόκριτους τῆς
Κασσάνδρας: Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα, σ. 524, 528. Στοῦ Χι ο ν ί δ η, Οἱ εἰς τὰ μη-
τρῶα, σ. 54, φέρεται κάτοικος Σκοπέλου, ποῦ ὑπηρέτησε στὸν Ἀγώνα ὡς ὑπαξιωματικός.

37. φ. 108 (28/158, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Χρῆστος Ἀλεξίου, Κασσαν-
δρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Στέριον Ἰωάννου Σκιότη 80 φοίνικες.

Χρῆστος Ἀλεξίου: μήπως πρόκειται γιὰ τὸν Χρήστου Ἀλέξιο Κασσανδρινὸ ἀγωνι-
στὴ τοῦ Ἀγώνα; Πρβλ. Χι ο ν ί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 61.

38. φ. 109 (28/159, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου
Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Τζεμβέρη, Ἰθα-
κήσιο, 480 φοίνικες.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 21, 44, 53.

39. φ. 109-110 (29/160, 29 Μαρτίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Πα-
λιοριώτης, Κασσανδρινός, καὶ ὁ Ἰωάννης Λαδόπουλος, Χίος, συμφώνησαν
νὰ μεταφέρει ὁ πρῶτος ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα 150 ξύλα «βουβά», ζαμίτικα,
ποῦ ὄφειλε νὰ τὰ κατεβάσει μάλιστα στὴν παραλία τοῦ χωριοῦ Παλιούρι·
ὁ Λαδόπουλος τοῦ ἔδωσε γιὰ ἀρραβῶνα τῆς συμφωνίας 1.000 γρόσια—τὸ
κάθε ξύλο συμφωνήθηκε στὴν τιμὴ τῶν 23 γροσίων.

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: ἔγγρ. 4, 8, 10, 35. ζαμίτικα=;

40. φ. 110 (30/161, 30 Μαρτίου 1831). Ὁ Μιχάλης Γραμμένος ἀπὸ τὸ
χωριὸ Παλιούρι τῆς Κασσάνδρας καθιστᾷ ἀντιπρόσωπό του τὸν Γιαννάκη
Χιμευτό, Κασσανδρινό, γιὰ νὰ παραλάβει ἀπὸ τὴν πατρίδα του Παλιούρι
ὅλα τὰ ὑπεξούσιά του κτήματα «καὶ σκευὴ τοῦ ὀσπητίου»: δύο φοράδες,
ἑπτὰ μελίτσια, ὀκτῶ πιθάρια καὶ νὰ τὰ παραδώσει στὴν σύζυγό του κ. Πα-
ναγιοῦ ποῦ βρισκόταν ἐκεῖ· αὐτὴ θὰ τὰ στείλει στὴν Σκόπελο, ὅπου κατοι-
κοῦσε ὁ σύζυγός της Γραμμένος.

Μιχάλης Γραμμένος: ἔγγρ. 36. Γιαννάκης Χιμευτός: ἔγγρ. 24, 34, 41.

41. φ. 111 (πράξη 30/162, 30 Μαρτίου 1831).

«Ἐπιτροπικὸν

Παρά τῷ ἡμετέρῳ Γραφεῖῳ τοῦ Δημοσίου Μνήμονος σήμερον παρουσιασθεῖσα ἡ ὑποσημειομένη κ. Μαρούδα Κυριάκου, Πολυγερινή, σύζυγος τοῦ εἰς Κασσάνδραν θανατωθέντος παρὰ τοῦ βοεβόνδα τῆς Κασσάνδρας, μακαρίτου Βαρσάμη Κωνσταντίνου, ἐδηλοποίησε καὶ ὡμολόγησεν ἐνώπιον τῶν προσυποσημειομένων μαρτύρων, ὅτι ἀποκαθιστᾷ τέλειον ἐπίτροπόν της καὶ ἀναντίρρητον ἀντιπρόσωπόν της τὸν κ. Γιαννάκη Χιμευτόν, Κασσανδριανόν, διὰ νὰ παρασταθῇ αὐτὸς ἀντὶ ταύτης καὶ νὰ ζητήσῃ ἱκανοποίησιν, προσέτι θέλει ζητήσῃ ἀπ' ὅποιον ἀνήκει καὶ τὰ εἰς τὸν μακαρίτην σύζυγόν της Βαρσάμην, εὔρεθέντα ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου του, χίλια ἑπτακόσια γρόσια, ἀριθ. 1700, ἐν ἀσημοζούναρον, πέντε δακτυλῖδια ἀσημένια, δύο ζευγάρια ζοκάδες ἀσημένια καὶ ἐν ζευγάρι σκουλαρίκια ἀσημένια, τὰ ὅποια αὐτὰ εἶναι πράγματα ἰδιόκτητα τῆς αὐτῆς Μαρούδας. Καὶ εἰς ἔνδειξιν ἔγινε τὸ παρὸν ἐπιτροπικὸν εἰς τὰς ἡμετέρας πράξεις καὶ ὑπεγράφη παρὰ τῆς αὐτῆς Μαρούδας Κυριάκου, ἰδιοχείρως διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἀγραμμάτου οὔσης. Ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἐπιτρόπῳ της κ. Γιαννάκῃ Χιμευτῷ, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ, ὅπου ἀνήκει. Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 30 Μαρτίου 1831.

»Μαρούδα Κυριάκου δι' ἐμοῦ Ἰωάννου κατ' αἴτησίν της
 »Κοσταντῆς Χ' Ἐὐθυμίου μαρτηρῶ
 »Ἀθανάσιος Χριστοῦ μάρτις

Ἦ Δημ. Μνήμων
 Μελαχροινὸς Γιαννιός».

Κωνσταντῆς Βαρσάμης: βλ. ἔγγρ. 9, 32. Κωνσταντῆς Χ' Ἐὐθυμίου: βλ. ἔγγρ. 28.

42. φ. 114-115 (31/169, 31 Μαρτίου 1831). Ἡ Μαρούδα Κυριάκου, Πολυγερινή, σύζυγος τοῦ θανατωθέντος ἀπὸ τὸν βοεβόνδα Κασσάνδρας Κωνσταντίνου Βαρσάμη, δηλώνει ὅτι ὁ ἄντρας της ἦταν μισθωτὸς βοσκὸς τοῦ Νικολάου Γεωργίου, Μαντεμοχωρίτη, πού τοῦ φύλαγε 215 αἰγίδια.

43. φ. 128 (8/190, 8 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Κουτσογσωργάκης Δημήτριος, Κασσανδρινός, πούλησε στὸν Τριαντάφυλλο Γεωργίου Μπελεμένη πλοιάριο ὀνομαζόμενον Μαῖστράκι ἀντὶ 400 φoin., δηλ. 1.000 γρ.

44. φ. 129 (9/192, 9 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασίλειος Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δάνεισε στὸν Γεώργιο Ἀποστόλη Νεοχωρίτη 40 φοίνικες.

Πρβλ. καὶ πράξι 9/193, φ. 129 τῆς ἴδιας μέρας. Ἄναστάσιος Παπᾶ Βασιλείος Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 21, 38, 53.

45. φ. 139 (15/214, 15 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Θεσσαλονικεὺς Κωνσταντῆς Γιαννάκου Καπιζιδιακός, μαθητῆς τοῦ Χριστοδοῦλου Ἰωάννου Μποταλούδη, Καλαφάτη, ἀναχώρησε τὴν μέρα αὐτὴ γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση στὴν Θεσσαλονίκη· δάσκαλος καὶ μαθητῆς συμφωνοῦν ὅτι δὲν θὰ ζητήσουν τίποτε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

46. φ. 138 (14/213, 14 Ἀπριλίου 1831). Ἀπὸ ἐπιτροπικὸ τῆς 14 Ἀπριλίου 1831 πληροφοροῦμαστε ὅτι στὴν Σύρα βρισκόταν ὁ Θεσσαλονικεὺς ἔμπορος Ἄθανάσιος Λαδόπουλος.

47. φ. 138 (26/229, 14 Ἀπριλίου 1831). Ἡ Τριανταφυλλιά Γεωργίου Καραλῆ καὶ ὁ γιὸς τῆς Στέριος ἀπὸ τὸ χωριὸ Σπάταις τῆς Θεσσαλονίκης καθιστοῦν ἐπίτροπό τους τὸν Ἐλευθέριο Ἀντωνίου Μπογιατζή, Σαλωνίτη· αὐτὸς θὰ μετέβαινε στὴν Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ πούληση «τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον ὑπεξούσιον τῶν ὀσπῆτιον, τὸ ὁποῖο πλησιάζει τὴν πόρταν τοῦ Βαρδαρίου εἰς τὸ Χαμάμι...».

Σπάταις: μήπως τὸ χωριὸ Ζουμπάτες κοντὰ στὸ χωριὸ Σουρωτή;—πρόταση τοῦ κ. Σωκρ. Λιάκου.

48. φ. 150 (27/232, 27 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἄθανάσιος Μιχάλης, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Κωνσταντῆ Γαρόφαλου 132 φοίνικες, δηλ. 330 γρόσια.

Μιχάλης Ἄθανάσιος: βλ. ἔγγρ. 13, 50. Κωνσταντῆς Γαρόφαλος: βλ. ἔγγρ. 28.

49. φ. 155 (28/240, 28 Ἀπριλίου 1831). Οἱ Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου, Ἰωάννης Ἄθανασίου, Στέργιος Πέτρου καὶ Ἄναστάσιος Κ. Παραθυρᾶς, ὅλοι Μαντεμοχωρίτες, κάτοικοι Σκοπέλου, ποὺ εἶχαν συντροφικὰ αἰγίδια πούλησαν στὸν σύντροφό τους κ. Ἰωάννη Κ. Παραθυρᾶ 153 αἰγίδια καὶ 70 κατσίκια πρὸς 4.000 γρόσια· ἐπίσης 20 πρόβατα καὶ δύο βόδια πρὸς 601 γρόσια.

Πέτρου Στέργιος: πρόκειται προφανῶς γιὰ τὸν Ἀστέριο Πέτρου, ποὺ ἦταν στὴ διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα ὑπαξιωματικὸς καὶ ἀργότερα κάτοικος Ἀταλάντης: Χιοῦ Ἰδῆ, Οἱ εἰς τὰ μητῶα, σ. 55. Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου: βλ. ἔγγρ. 51.

50. φ. 157 (29/243, 29 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἄθανάσιος Μιχάλης, Κασσανδρινός, πλοίαρχος τοῦ πλοίου «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος», χωρητικότητας 9 τόννων δανείστηκε ἀπὸ τοὺς Μαντεμοχωρίτες Παῦλο Δημητρίου, Βασίλειο Στεφάνου καὶ Γεροχριστοδοῦλου Κωνσταντίνου 80 φοίνικες ὡς θαλασσοδάνειο.

Μιχάλης Ἄθανάσιος: βλ. ἔγγρ. 13, 48. Βασίλειος Στεφάνου: βλ. ἔγγρ. 34.

51. φ. 163 (6/254, 6 Μαΐου 1831). Ὁ Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου, Μαντεμοχωρίτης, ἐγγυᾶται στὴν Ἀστυνομία Σκοπέλου, γιὰ τὴν τίμια διαγωγή τοῦ Παναγιώτη Πολυχρόνη Καραχάλη, Μαντεμοχωρίτη.

Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου: βλ. ἔγγρ. 49.

52. φ. 170 (9/265, 9 Μαΐου 1831). Ὁ Μανολάκης Χαριζάνης, ἀπὸ τὴν Νιγρίτα, δανείστηκε ἀπὸ τὴν Ἀβραηκίνα σύζυγο τοῦ Δημητρίου Σκαντάλη, Μαντεμοχωρίτη, 360 φοίνικες, δηλ. 900 γρόσια.

Ἀβραηκίνα, σύζυγος Δημητρίου Σκαντάλη: βλ. ἔγγρ. 26.

53. φ. 190 (4/296, 4 Ἰουνίου 1831). Ἡ Μαρία Γεωργίου Γεροδημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, ἔλαβε ὡς ἐξόφληση 1.100 γρόσια ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆ, Μαντεμοχωρίτη.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 21, 38, 44.

54. φ. 197 (12/307, 12 Ἰουνίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Ἰωάννης Γεωργίου καὶ Νικόλαος Δημητρίου πούλησαν στὸν Τριαντάφυλλο Ἰωάννου, Κασσανδρινὸ ἐπίσης, τὸ πλοῖο τους Μαῖστρος, ὀνομαζόμενο Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας 4 ἑλληνικῶν τόννων ἀντὶ 560 φοινίκων, δηλ. 1.400 γρόσια.

Νικόλαος Δημητρίου: βλ. ἔγγρ. 1.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
ΣΤΟ ΒΙΒΑΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΜΝΗΜΟΝΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ*

Ἀδὰμ, Γεώργιος, 2
Ἀθανασίου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 49
Ἀλεξίου, Χρήστος, Κασσάνδρα, 37
Ἀμπαζᾶς, Ρήγας Ἀθανασίου, Κασσάνδρα, 24
Ἀποστόλης, Γεώργιος, Νεοχωρίτης, 44
Ἀργυρακόπουλος, Γεώργιος Κώστας, 16
Βαϊνᾶς, Μαστρογεώργης Ἀναστασίου, Κασσάνδρα, 23
Βαρσάμης, Κωνσταντῖνος, Κασσάνδρα, 9, 32, 41
Γαρόφαλου, Ἀναγνώστης, Κασσάνδρα, 1
Γαρόφαλου, Κωνσταντῆς, Κασσάνδρα, 28, 48
Γεωργίου, Βασίλειος, Ὀρμύλια, 4
Γεωργίου, Γαρόφαλος, Κασσάνδρα, 34
Γεωργίου, Δημήτριος, Κασσάνδρα, 25
Γεωργίου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 54
Γεωργίου, Μαρία Γεροδημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, 53
Γεωργίου, Μπελμέμης Τριαντάφυλλος, 43

* Ὁ ἀριθμὸς δηλώνει τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸ τῆς περίληψης τῶν πράξεων.

Γεωργίου, Νικόλαος, Μαντεμοχωρίτης, 42
 Γιοβάνης, Στρατής, Παλιοροχωρίτης, 30
 Γκιολού Μουρασαλή-Φλαμουρά, 17, 18
 Γραμμένος, Μιχάλης, 36, 40
 Γραμμένου, Παναγιού, Κασσάνδρα, 40
 Δημητρίου, Μαστρογιάννης, Κασσάνδρα, 1
 Δημητρίου, Νικόλαος, 1, 54
 Δημητρίου, Παῦλος, Μαντεμοχωρίτης, 50
 Δρίζογλου, Κωνσταντίνος, 3
 Ἐπιφανίου, Σάββας, Σαραφιανός, 13
 Εὐσταθίου, Σωτήρης, 35
 Ζαγκλίδης, Παναγιώτης Πολυχρόνης, 26
 Ζούγκας, Γιάννης, Κασσάνδρα, 11
 Θεοδορίδης, Νικόλαος, Κασσάνδρα, 27
 Ἰωάννου, Θεοδωρής, Κασσάνδρα, 9
 Ἰωάννου, Μανόλης, Κασσάνδρα, 6
 Ἰωάννου, Ρήγας, Κασσάνδρα, 20
 Ἰωάννου, Στέριος, Κασσάνδρα, 20
 Ἰωάννου, Στέριος Σκιότης, 37
 Ἰωάννου, Τριαντάφυλλος, Κασσάνδρα, 54
 Κακόπουλος Χ' Γεωργάκης, Μυριόφυτο, 17
 Καπιζιδιακός, Κωνσταντῆς Γιαννάκου, Θεσσαλονίκη, 45
 Καραβασιλείου, Δημήτριος Χρίστου, Κασσάνδρα, 16
 Καραλή, Τριανταφυλλιά, Σπάταις (;) Θεσσαλονίκης, 47
 Καραλής, Στέφανος, Σπάταις (;) Θεσσαλονίκης, 47
 Καραχάλης, Παναγιώτης Πολυχρόνης, Μαντεμοχωρίτης, 51
 Καρτζιώτης Κόπανος, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 7, 19
 Καρτζιώτης Λέκας, Ἀντώνιος Ἰωάννου, Κασσάνδρα, 27, 33
 Κοντογιάννης, Ξανθός Στεριανού, Λιβάδι, 30
 Κοτζιά Χριστοδούλου, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 8
 Κουμιανού Στεριανή, Σκιότισα, 32
 Κουρτσογεωργάκης Δημήτριος, Κασσάνδρα, 43
 Κριζάνος, Γεώργιος, 3
 Κυριάκου, Μαρούδα, Πολυγερινή, 41, 42
 Κυρίτσης, Ἀλέξης, Κασσάνδρα, 6, 11, 12
 Κωνσταντίνου, Γεροχριστοδούλου, Μαντεμοχωρίτης, 50
 Λαδόπουλος, Ἀθανάσιος, Θεσσαλονίκη, 46
 Μακρῆς Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου, Μαντεμοχωρίτης, 20, 38, 44, 53
 Μαργαρίτης Χίμος, Μιχάλης, Κασσάνδρα, 7, 19, 23
 Μιχάλης, Ἀθανάσιος, Κασσάνδρα, 13, 48, 50
 Μπογιατζής, Ἐλευθέριος Ἀντωνίου, Θεσσαλονικεὺς, 47
 Νάνος, Ἐμμανουήλ, Ὀλύμπιος, 22
 Νικολάου, Κωνσταντῆς, Μαντεμοχωρίτης, 36
 Νικολάου, Παλιοριώτης, Γεώργιος, Κασσάνδρα, 4, 8, 10, 35, 39
 Πανταζῆ, Γεώργιος, Κασσάνδρα, 1
 Παπᾶ Βασιλείου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 49, 51
 Παπακωνσταντίνου, Ἀντώνιος, Ξεροχωρίτης, 22
 Παπούς, Γιαννάκης, Κασσάνδρα, 2, 5, 9

Παραθυράς, Ἄναστάσιος Κ., Μαντεμοχωρίτης, 49
 Παραθυράς, Ἰωάννης Δημητρίου, 20
 Πέτρου, Στέριος, Μαντεμοχωρίτης, 49
 Σεϊμένης, Στέργιος Κ., Κασσάνδρα, 10
 Σκαντάλη, Ἀβραηκίνα σύζυγ. Δημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, 52
 Σπανόπουλος, Κωνσταντῖνος, 14
 Σπανόπουλος, Μαστρογιάννης, Φ., 14
 Στεριανός, Ἰωάννης, Λιβάδι, 30
 Στεριανοῦ, Ἰωάννης, Λιβάδι, 29
 Στεριανοῦ, Ξανθός, Λιβάδι, 29, 31
 Στερίου, Θεοδόσιος, 29, 30, 31
 Στεφάνου, Βασίλης (Βουκουρέστι), 34, 50
 Συκιάτισσα, Ἀσημίνα, 15
 Τζάμης, Κωνσταντῆς Γαρόφαλος, Κασσάνδρα, 33
 Τζαπαίορχος, Δαμιανός, Μυριόφυτο, 17
 Τζατζαρόνης, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 11, 15, 41
 Τζεμβέρης, Βασίλειος, 38
 Φλαμουράς, Βαρύτιμος, Ἰωάννης, Μυριόφυτο, 17, 18
 Χαριζάκης, Μανολάκης, Νιγρίτα, 52
 Χ΄΄Αχμέτης, Μυριόφυτο, 17
 Χ΄΄Εὐθυμίου, Κωνσταντῆς, Μαντεμοχωρίτης, 28, 41
 Χ΄΄Κανακάρης, Μυριόφυτο, 17
 Χιμευτός, Ἄναστάσης καπιτάνιος, Κασσάνδρα, 24
 Χιμευτός, Γιαννάκης, Κασσάνδρα, 24, 34, 40, 41
 Χρήστος, Παναγιώτης, Κασσάνδρα, 31
 Χρήστου, Ἀθανάσιος, 41
 Χριστοδοῦλου, Δημήτριος Σκανδάλης, Μαντεμοχώρι, 26
 Χριστοδοῦλου, Ρήγας, Κασσάνδρα, 24

R É S U M É

A t h . E. K a r a t h a n a s i s, Mélanges historiques sur la Macédoine.

a. Contribution à l'histoire de la famille Laskaris (Thessalonique, XVIIème-XVIIIème siècles). La famille Laskaris de Thessalonique, descendante d'une vieille famille byzantine, arrive à Thessalonique après la chute de la Chanée (22 Juin 1645) et contribue à l'évolution de l'histoire intellectuelle et politique de la ville. Assanis Laskaris, artiste (médecin-philosophe) participera à l'émeute de 1684; la dignité ou l'honneur que le Patriarcat Oecuménique lui avait conférée causera la séparation de la ville en deux camps adversaires. Le fameux Grand Logothète de la Grande Eglise, Ioannis Karyophyllis, participe lui aussi à l'émeute et recommande, dans une lettre, qu'il adresse aux Thessaloniciens, la réconciliation des deux camps. Laskaris, fils de Assanis ne se fait pas beaucoup remarquer à cette époque-là; pourtant au cours du premier quart du XVIIIème siècle il occupe une place très importante dans la ville de Thessalonique. Assanis Laskaris, fils, après avoir terminé ses études à Thessalonique passe à Padoue pour étudier les sciences humaines chez les Jésuites et la médecine et la philosophie à l'Université de la ville. Il y développe une personnalité remarquable sur le plan intellectuel et politique et entretient des relations avec les personnalités de l'époque.

b. Contribution à l'étude de la personnalité des membres de la compagnie hellénique de Sibiu (XVIIIème - XIXème siècles). Une acte du code de la compagnie hellénique de Sibiu, qui a servi de base à l'étude en question, nous renseigne qu'en 1800 Christodoulos Chadjiioannis, originaire de Thessalonique, est réélu professeur pour les deux années suivantes. D'autres personnalités du conseil de la compagnie (Chadjiconstantinos Pop, Triandafyllos Goumas, Radoutzis Stoicos, Kyros Tatartzou, Nanos Zygouris, Georges Vilaras, Georges Manikatis Safranos) qui font l'objet de cette étude, provenaient de la Grèce du Nord et de l'Épire.

c. Des réfugiés originaires de Kassandra et d'autres départements de la Macédoine installés dans l'île de Skopelos (1831). Le code du notaire de l'île de Skopelos nous offre de précieux renseignements sur l'activité des réfugiés rebelles de Kassandra et des autres départements de Macédoine. Obligés de fuir les Turcs après l'échec de la révolution de la Chalcidique en 1821, ils se réfugient dans les Sporades du Nord et continuent la lutte contre l'occupant. Les actes du code portent surtout sur les contrats, que les réfugiés avaient rédigés dans l'île de Skopelos et à Kassandra après la fin de la révolution hellénique.